

ธรรมะ-ตัวการ-ตัวแทน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺส โท

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะในพุทธศาสนานะ ศาสนาพุทธ.. พุทธะ.. ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ประเสริฐที่สุด ประเสริฐเพราะอะไร ประเสริฐเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ธรรม เป็นผู้ตรัสรู้ธรรมนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาเพียงศาสนาเดียว ที่ประกาศตนว่าเป็นพระอรหันต์ เป็นพระอรหันต์เห็นใหม่

ในสมัยพุทธกาลนะ ทุกคนเปล่งว่าเป็นศาสดา เป็นพระอรหันต์ แต่เวลาพูดถึงธรรมะ เจ้าชายสิทธัตถะได้ไปศึกษา ได้ไปเล่าเรียนมาหมดแล้ว มันไม่มีใจ มันเป็นไปไม่ได้ มันไม่มีเหตุมีผล มันเหมือนกับหินทับหญ้าไว้เฉยๆ กดไว้เฉยๆ ด้วยความว่าง ความว่าง สิ่งว่าเป็นความว่าง

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้คั้นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มา แล้วประกาศตนว่าเป็นพระอรหันต์ ให้ปัญญาจักขีย์นะ เวลาเทศน์ธรรมจักรเห็นใหม่ มันมีเหตุมีผลไง มีมรรคญาณ “มรรคญาณ” มรรคคืออะไร มรรคคือการกระทำของใจ ถ้าใจมีการกระทำของมันขึ้นมา มันพ้นกิเลสไปด้วยใจ

ถ้าใจพ้นกิเลสแล้ว เราเป็นชาวพุทธ เราเกิดมาพบพุทธศาสนา เราเป็นผู้มีบุญกุศล มีบุญกุศลนะ เพราะเราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถึงออกมาประพฤติปฏิบัติกัน เวลาภิกษุออกบวช ออกบวชนะ สละชีวิตทางโลก ชีวิตคฤหัสถ์ ฆราวาสธรรม ธรรมของคฤหัสถ์

ธรรมของภิกษุ ภิกษุเป็นผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร เป็นนักรบเห็นใหม่ เราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราต้องมาใช้ชีวิต ใช้ชีวิตของเราเพื่ออะไร ชีวิตทางโลกเห็นใหม่ เขาใช้กันเพื่อประโยชน์ของเขาเนะ เพื่อประโยชน์กับการดำรงชีวิตของเขา แต่ชีวิตของเราละ

เราใช้เพื่อเรา ไม่ใช่ประโยชน์ของใคร ประโยชน์ของเราละ ถ้าประโยชน์ของเรา.. เราอยู่ที่ไหน ถ้าเรายังไม่เห็น ไม่รู้จักตัวตนของเรา เราจะประพฤติปฏิบัติธรรมกันได้อย่างไร

ถ้าเราประพฤติปฏิบัติธรรม.. ทางโลกเขา เวลาเขาทำหน้าที่การงานกันนะ ถ้าเขาไม่มีเวลา เขาให้ตัวแทนไปทำได้ ตัวแทนเห็นไหม เราตั้งตัวแทนไปทำงาน แล้วถ้าตัวแทนมันทำผิดทำถูกล่ะ ผู้ที่ตั้งไป ตัวการก็ตั้งตัวแทนไป ตัวการต้องรับผิดชอบนะ ตัวแทนไปทำผิดทำถูกมา ตัวการต้องไปติดคุก ติดคุกติดตะรางเพราะตัวการนี่ไปสร้างตัวแทนมา ทีนี้ตัวแทนทำเสร็จแล้วตัวแทนก็หายไป

ความคิดเราก็เหมือนกัน ความคิดของเราเห็นไหม เวลาความคิดมันเกิดมา นี่มันตัวแทนทั้งนั้นละ แต่เราไม่เห็นตัวการเลย ตัวการมันอยู่ที่ไหน ตัวการของเรา จิตที่มันเกิดมา มันเกิดที่ไหน แล้วเวลาศึกษาธรรมะกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงไม่เชื่อลัทธิศาสนาต่างๆ ทั้งสิ้น ! สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติมา มันเป็นเรื่องโลกๆ

ความเป็นเรื่องโลกๆ เห็นไหม มันเป็นเรื่องการกระทำของตัวแทน ตัวแทน.. ตัวแทนคือความคิดเรา ความคิดไม่ใช่จิต ! ความคิดเห็นไหม “มโนปุพฺพฺพมา ฆมฺมา..” มโน.. ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน แต่ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน แล้วใจมันอยู่ที่ไหนล่ะ เราไม่เคยเห็นใจกันนะ เราว่าใจเป็นใหญ่ใจเป็นประธาน เอาธรรมนำหน้า.. ธรรมนำหน้า ..

ธรรม ศีลธรรม จริยธรรม คนดีคนชั่ว ศีลธรรม จริยธรรมมันก็มีทุกๆ คนละ คนคิดมุมมองต่างๆ ศีลธรรมของใครล่ะ ทำไมเถียงกันปากเปียกปากแฉะเรื่องธรรมะ แล้วมันลงกันไหม.. มันไม่ลงกัน เพราะต่างคนต่างตาบอด ต่างคนต่างใช้ตัวแทนฟาดฟันกัน แล้วบาปกรรมมาลงที่ไหนล่ะ บาปกรรมมาลงที่ตัวการ ตัวการคืออะไร.. คือตัวจิต แล้วตัวจิตมันอยู่ที่ไหน แล้วตัวธรรมมันอยู่ที่ไหน ธรรมะจริงๆ มันอยู่ที่ไหน...

ศีลธรรม จริยธรรม มันตกผลึกในใจนะ แต่ตัวธรรมแท้ๆ มันอยู่ที่ไหน ตัวธรรมแท้ๆ เห็นไหม “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนทนะ “โลกนี้นะถ้ามีผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์เลย” สมควรแก่ธรรม แต่นี่มันสมควรแก่กิเลสนะ สมควรแก่การคาดหมายของตัว

ในการประพฤติปฏิบัติ แล้วเราเป็นชาวพุทธ ที่มันเป็นศีลธรรมจริยธรรมมั่นคง ผลึกมานี้ เพราะสังคมมีครูมีอาจารย์ เรากราบไหว้บูชากัน รูปเคารพมหาศาลเลย สาวกสาวกะ... พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระสงฆ์ที่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ได้เห็นถึงความ เป็นจริง เราเคารพบูชากัน เป็นที่กราบไหว้ เป็นที่ชื่นชมของเรา มันมีตัวอย่าง เราถึงออก ประพฤติปฏิบัติ

ในการประพฤติปฏิบัตินี้ ถ้าถึงพุทธกาลไปแล้ว เวลาคนเลื่อมไปเรื่อยๆ “ศาสนา เลื่อม” บอกว่าศาสนาเลื่อม.. ศาสนาตัวศาสนาไม่เคยเลื่อม มันเลื่อมไปด้วยความเชื่อ ความศรัทธาของมนุษย์ ความเชื่อความศรัทธานี้ ถ้าเราไม่เชื่อไม่ศรัทธา แต่เพราะเรามี ความเชื่อ มีความศรัทธา เราถึงมาประพฤติปฏิบัติ งานของโลก หน้าที่การงานของโลก อาบเหงื่อต่างน้ำมาเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เลี้ยงปากเลี้ยงท้องนะ

ดูเวลาเราออกบวชมานี้เห็นใหม่ เราภิกขาจาร เราออกบิณฑบาตเป็นวัตร มี อาหารมา สิ่งใดที่มันเกิดขึ้นมา มันเป็นเวรเป็นกรรมนะ เราถ้ามีการสร้างบุญกุศลมา.. อย่างเช่น พระสิวลีบิณฑบาตจะร่ำรวมมหาศาลเลย พระสมัยพุทธกาลเป็นพระอรหันต์ เหมือนกัน บิณฑบาตไม่ได้เลยนะ เป็นพระอรหันต์นะ ไปข้างหน้าเขาก็ไม่เห็น ไปข้าง หลังเขาก็หมดก่อน นี่ทั้งๆ ที่คนเขาคิดจะช่วยเหลือ แต่ผลของกรรมมันให้ผลนะ

กรรมมันให้ผลนะ กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน ความคิดความเห็นของคน มันก็แตกต่างกันไป สิ่งที่แตกต่างกันไป นี่ความคิดความเห็น แล้วสิ่งที่ความคิดความเห็น มันเป็นอย่างไร มันเป็นอย่างสมมตินะ คนเห็นใหม่ จริตนิสัยของคนมันแตกต่างกัน อำนาจ วิชาของคนแตกต่างกัน ปัญญาของคนก็แตกต่างกัน

ในการประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์เห็นใหม่ ดูสิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าแสดงธรรมไว้ ลูกศิษย์ของพระสารีบุตรเป็นผู้มีปัญหาทั้งหมด “ธาตุเข้ากันโดย ธาตุ” ธาตุของลูกศิษย์พระสารีบุตรก็เข้ากันโดยธาตุ พอเข้าไปฟังหรือเข้าไปสัมผัส มันรู้ เห็น มันซึ่งใจ ลูกศิษย์ของพระโมคคัลลานะเป็นผู้มีฤทธิ์ทั้งหมด มันชอบ มันชอบเพราะ เป็นฤทธิ์ มันเป็นเจโตวิมุตติ

กำหนดพุทธโฆจิตมันสงบขึ้นมา เห็นใหม่ “สมาธิอบรมปัญญา” พอจิตสงบเข้าไป แล้ว จิตมันไปรู้ไปเห็นสิ่งต่างๆ ขึ้นมา มันไปรู้ไปเห็นใจใหม่ ถ้ามันเห็นโดยที่มันเป็น

ตัวแทน มันเห็นมันก็เป็นนิมิต เห็น โดยโลก แต่ถ้ามันสงบเข้าไป ลึกซึ่งเข้าไป มันเห็นโดยตัวการ ตัวการเห็น ตัวการเป็นผู้ทำ ตัวแทน.. เราใช้ตัวแทนไปทำงาน แต่เอกสารทางราชการบางที่เขาไม่ยอมรับตัวแทน เขาต้องรับตัวจริง รับตัวจริง.. เอกสารรับตัวจริง..

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เป็นตัวแทน ตัวแทนคือจิตของเราโดยสามัญสำนึก มันเป็นธรรมชาติของคน คนเกิดมานะ “มีกายกับใจ” เพราะในเมื่อเป็นคนมันต้องมีร่างกาย แล้วจิตใจนี่ปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิตในไข่ ในครรภ์ของมารดา แล้วเจริญขึ้นมาในครรภ์ของมารดา คลอดออกมาเป็นมนุษย์ขึ้นมา แล้วเจริญเติบโตขึ้นมา นี่เขาวัดปัญญาของคนมันแตกต่างกันไป

ที่นี้พอจิต... โดยสามัญสำนึกนี่มันเป็นตัวแทน เพราะเรามนุษย์เกิดมา “มนุษย์สมบัติ” มนุษย์สมบัติมันมีความคิด มันมีหัวใจ ธาตุ ๔ และขันธ ๕ มันโดยธรรมชาติของมัน การแสดงออกเป็นการแสดงออกโดยตัวแทนทั้งหมด ทางโลกเขา เขาต้องแต่งตั้งตัวการแต่งตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่แทน ไปขึ้นศาล ไปทำสัญญาต่างๆ ตัวแทนไปทำให้เรามอบอำนาจให้ตัวแทนไปทำ ผลตอบสนองถึงตัวการ ถึงเรา

แต่โดยทางธรรมนะ มันไม่ต้องแต่งตั้ง มันเป็นโดยข้อเท็จจริง เพราะมนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ คุณติ เราจะเห็นรูปร่างเรา เราเดินเคลื่อนไหวไปนี่เราเห็นหมด แต่เราไม่เห็นหัวใจนะ เราเห็นความรู้สึก คุณติ ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน แสดงออกด้วยกิริยาที่ดีต่อกัน เราจะมี ความอบอุ่นในหัวใจของเรา สิ่งที่อยู่อบอุ่นในหัวใจของเรา.. นี่เป็นตัวแทนทั้งหมด

แล้วเราเอาตัวแทนนี้มาศึกษาธรรมะ ในเมื่อเอาการศึกษาธรรมะ ศึกษาธรรมะ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวานามยปัญญา ความเป็นไปของปัญญามันก็มีระดับของมัน มีระดับเพราะใคร มีระดับเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาโดยข้อเท็จจริง

ปัญญาระดับนี้ วุฒิภาวะของเด็ก เด็กโตขึ้นมาต้องมีการศึกษา เด็กมันต้องเรียนอนุบาลนะ มันต้องเรียน ก. ไก่ ก. กา ขึ้นมา จะใครก็แล้วแต่ต้องเรียน ก. ไก่ ก. กา ขึ้นมาทั้งนั้น ก. ไก่ ก. กา มาผสมเป็นคำขึ้นมาต่างๆ เราเขียนหนังสือ เราต่างๆ มันก็ต้องมีตัวอักษรผสมขึ้นมา ขนาดไหนเห็นไหม

นี่ก็เหมือนกัน เริ่มต้นการประพฤติปฏิบัติ มันก็ต้องเริ่มต้นมาจากตัวแทน เพราะมันเป็นข้อเท็จจริงอันหนึ่ง นี่เป็นแค่ตัวแทน เราเข้าใจใจ เราเข้าใจ เราศึกษาธรรม เราศึกษาขนาดไหน ถ้าเราศึกษาธรรม มันเป็นตัวแทนศึกษา เพราะธาตุ ๔ และขันธ ๕ ขันธ ๕ เห็นไหม “ขันธ ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขันธ ๕” ความเป็นไปนี่คือเงา อาการของใจไม่ใช่ใจ สิ่งต่างๆ ไม่ใช่ใจทั้งนั้น

นี่ในการประพฤติปฏิบัติ มันก็ต้องผ่านเข้าไป มันจะละเอียดค่อยเข้าไป สมาธิ อบรมปัญญา สมาธิ.. สมาธิมันเกิดมาจากไหนละ เวลาทางโลกเขา คนจะทำทานก็ต้องมีปัญญานะ มีปัญญาของเรา เราจะไม่เป็นเหยื่อของสังคม เราไม่เป็นเหยื่อของคนที่อสังขีต่างๆ ที่ทำให้เราหลงผิดไป เราจะทำทานของเรา เราก็ต้องมีปัญญาของเรา เราจะรักษาศีลของเรา เราก็ต้องมีปัญญาของเรา

คิดเห็นใหม่ คิด.. ถ้ารักษาโดยกิเลส มันเป็นเรื่อง มันเป็นเรื่อง คิด ๕ มันจะเป็นบุญ มันไม่เป็นศีลขึ้นมา เพราะอะไร เพราะเราไปดูแต่ที่เป็นข้อห้ามของศีล เราไม่ดูความปกติของใจ ถ้าความปกติของใจ เรามีสติ เราอยู่กับใจเราไม่ได้ผิดศีลอะไรเลย ตัวศีลคือตัวความผิดปกติของใจ มันมีปัญญาของมัน มันใคร่ครวญของมันเข้ามา นี่ทาน ศีล ภาวนา ถ้าเกิดมีการภาวนาเข้ามา ถ้าเราไม่มีเขี้ยว ไม่มีปัญญา จะเอาอะไรไปภาวนา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาอยู่ที่ทำอยู่นี่อะไรเป็นภาวนา..

ครูบาอาจารย์ท่านพูด ถ้าคนเป็น “เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นได้ทั้งสมณะ เป็นได้ทั้งวิปัสสนา” เป็นได้สมณะนี่คือตัวแทนใจ เป็นได้สมณะ เราคิดไป เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เห็นไหม คูสิ ตั้งแต่เด็กน้อย เด็กอ่อนๆ ผิวมันอ่อน มันเจริญเติบโตขึ้นมา มันหยาบกร้านขึ้นไปเรื่อยๆ พอหยาบกร้านขึ้นมา พอแก่เฒ่าไปมันจะเหยวมันจะย่นเป็นธรรมดา เห็นไหม

นี่เราพิจารณาโดยปัญญาเข้าไป ปัญญาเราใคร่ครวญของมัน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ท่องก็ได้ ใช้ปัญญาใคร่ครวญก็ได้ ใคร่ครวญให้เห็นความเสื่อมสภาพไปเป็นธรรมดา อันนี้เป็นสมณะ เป็นสมณะเพราะมันเป็นตัวแทน ไม่ใช่ตัวจริง !

แต่ถ้าจิตเราสงบเข้ามาเห็นสมณะ แล้วมันปล่อยวางเข้ามา ไปถึงตัวการ ตัวการคือ ตัวใจนะ พอตัวใจขึ้นมา เวลาเจอเราใคร่ครวญเข้าไป เพราะตัวใจ.. ตัวการมันใช้ปัญญา ไป มันจะเป็นวิปัสสนา

วิปัสสนาเพราะอะไร เพราะมันเป็นตัวจริงขึ้นมา เป็นตัวจริงขึ้นมา.. มันก็เข้าถึง สะเทือนใจ ปัญญาในระดับนี้คนถ้าภาวนาไปแล้วมันจะเห็นความต่าง ความต่างของการใช้ ปัญญาในตัวแทนมันใคร่ครวญอยู่ ตัวแทนมันใคร่ครวญ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มัน ซึ่ง มันปล่อยวางเข้ามา.. มันปล่อยวางเข้ามา.. มันซึ่งนะ มันเห็นนะ เห็นจริงๆ มันเศร้าณะ

คุณิ เวลาเราคิดถึงมรณานุสสติ คิดถึงว่าเราต้องตาย คิดถึงความตาย คิดถึงความ ตาย.. ตายแล้วไปไหน คนเราณะ ถ้ามันคิดถึงความตาย มรณานุสสติอยู่ กำหนดอยู่ จิตมัน จดจ่ออยู่ แต่ถ้าคนแบบว่าพิจารณาไป แล้วไปกระทบถึงความตาย พอกระทบถึงความตาย .. “โอ้ ชีวิตมีแค่นี้หรือ ชีวิตนี้เป็นอย่างนี้หรือ” มันซึ่งกว่า

ความซึ่งกว่าเพราะอะไร เพราะมันถึงตัวการ แต่มรณานุสสติ มันเป็นตัวแทน มรณานุสสติคิดถึงความตายๆ เห็นไหม มันคิดถึง แต่มันยังไม่เป็นตัวจริง ถ้าเป็นตัวจริง ขึ้นมานี้มันสะเทือนเลย มันสะเทือนคืออย่างเช่น เราใช้ปัญญาใคร่ครวญ ใช้ปัญญาอบรม สมาธิ ปัญญาใคร่ครวญอยู่ เราใช้ปัญญาของเรา นี้เป็นตัวแทน คิด ปัญญามันใคร่ครวญไป

พอมันคิดถึงความตาย “คนเป็นอย่างนี้หรือ คนเป็นอย่างนี้..” เป็นปัจจุบัน เห็น ใหม้ พอเป็นตัวการปั้บ มันจะสะเทือนใจมากกว่า “รสของธรรมชนะซึ่งรสทั้งปวง” รส ของความสงบ รสของปัญญา รสของต่างๆ มันจะมีความกระเทือนหัวใจมาก รสของ ธรรมมันก็ประสพขึ้นมา ตัวการมันประสพ ประสพต่างๆ เห็นไหม

มันถึงจะต้องทำโดยตั้งสติ แล้วให้มันเป็นข้อเท็จจริงของเรา ในการประพฤติ ปฏิบัติ ในเมื่อเราทำไปโดยตัวการทั้งหมด มันเป็นตัวการทั้งหมด เพราะคนเกิดมามีกิเลส การกระทำของตัวการ ของตัวแทนแล้วนี้มันเป็นตัวแทนทั้งหมด เพราะคนมีกิเลสใช้ใหม่ สิ่งที่เป็นตัวแทนทำ.. ไม่ใช่ปฏิเสธมัน เราจะไปแยกแยะไม่ได้ มันไม่เหมือนสิ่งที่เป็นวัตถุ

เห็นไหม ที่เราบอกวัตถุนี้เราแยกได้ สารเคมีเราแยกส่วนผสมของมันได้หมด อย่างใดมันผสมด้วยสิ่งใด เราทำวิจัยได้ว่ามันมีสิ่งใดบ้าง วิเคราะห์ได้ว่ามันจะมีอะไรบ้าง

แต่ความรู้สึกของเราละ ! ความเป็นไปของจิตละ ! มันเป็นนามธรรม.. สิ่งที่เป็นนามธรรม มันเป็นความรู้สึก ความรู้สึกมันเป็นเรานะ เพราะอะไร เพราะเรายังไม่เคยประพฤติปฏิบัติ เรายังไม่มีประสบการณ์โดยทางปฏิบัติ

ปริยัติเรียนมานี่เข้าใจ.. เข้าใจ.. การเข้าใจนี้มันตัวแทนทั้งหมดนะ มันตัวแทน.. มันซึ่ง มันมีความเข้าใจ มันกระเทือนหัวใจ แต่! แต่มันชำระกิเลสไม่ได้ พอชำระกิเลสไม่ได้นี่มันเป็นอนิจจัง พอเป็นอนิจจังนะ มันแปรสภาพอยู่ตลอดเวลา เดียวก็ดี เดียวก็ร้าย จิตของเราเดี๋ยวก็ดี เดียวก็ร้าย ทั้งๆ ที่เข้าใจธรรมะแล้ว เดียวก็ดีเดียวก็ร้ายอยู่อย่างนี้ แล้วทำไมมันไม่ปล่อยวาง มันไม่เป็นความจริง เหมือนที่เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย

พอประพฤติปฏิบัติไป ชำระกิเลส.. กิเลสมันชำระอย่างไร แล้วทำอะไรถึงเป็นการชำระกิเลสละ แล้วจะชำระกิเลสเรานี้ เดียวเห็นดีเห็นงามด้วย เดียวก็ขัดแย้งด้วย เดียวพอทำไปมันถดถอย ท้อถอย มันก็ไม่เอาจริงเอาจัง ทำงานนะ ถ้าคนมันเป็นคน โลเล...

ครูบาอาจารย์ท่านถึงต้องขอนิสัย แล้วครูบาอาจารย์จะคอยชี้หน้าเรา คอยกระตุกเรา เห็นไหม คอยกระตุก.. คอยกระตุกคือให้มันมีความรู้สึกไง ให้มีสติเข้ามา ว่าชีวิตนี้มันเกิดมาทำไม เกิดมาแล้วได้อะไร ทั้งๆ ที่เกิดมานี้มนุษย์สมบัตินะ การเกิดนี้ประเสริฐที่สุด เกิดเป็นมนุษย์นี้ประเสริฐมาก ประเสริฐมากเพราะอะไร เพราะมันเป็นสิ่งที่ทำให้เราได้ตื่นตัว เพราะ! เพราะเราอยู่ด้วยปกติไม่ได้หรือ เราอยู่ด้วยปกติไม่ได้ เพราะร่างกายนี้มันต้องอาศัยอาหารเป็นธรรมดา

การเคลื่อนไหวไป ถ้าเรานั่งอยู่โดยปกติ มันเป็นความทุกข์ เป็นความทุกข์ตลอดไป คนอยากพักผ่อน อยากนอน อยากหลับอยากนอน มันนอนตลอดไปไม่ได้หรือ มันเป็นไปไม่ได้ มันต้องมีการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวมันเป็นสัญชาตญาณโดยที่เราเจ็บไข้ มันเจ็บ มันเวทนา มันเบื่อหน่าย เราเปลี่ยนแปลงตลอด ความเปลี่ยนแปลงของมัน.. มันเปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนแปลงไป

นี่ไงที่ว่ามนุษย์สมบัติ มันมีร่างกายนี้มาบีบคั้น มาบีบคั้นเรื่องของหัวใจ ทั้งๆ ที่หัวใจนะเวลามันเป็นตัวธรรม ตัวธรรมเป็นธรรมแท้ๆ แล้วมันไม่มีอะไรตาย แต่ถ้ายังเป็นตัวการอยู่ เห็นไหม ตัวการเป็นผู้รับ ตัวแทนเป็นผู้สร้าง ตัวการเป็นผู้รับ เป็นผู้รับทุกข์ รับ

ยาก ต้องเกิดต้องตายเห็นใหม่ เกิดตายตลอดเวลาตัวการ ตัวธรรมมันย่อยสลายเข้าไปถึงเป็นธรรม

ธรรมะ เห็นใหม่ ธรรมแท้ๆ มันหนึ่งไม่มีสอง ถ้าเป็นตัวการมันมีดีมีชั่ว มีสุขมีทุกข์ มีผลตอบสนอง ยิ่งตัวแทนนะ ยิ่งคิดออกไปฟุ้งซ่านออกไปข้างนอกมหาศาลเลย นี่มันเป็นข้อเท็จจริง แต่เราไม่เห็น เราไม่รู้ เราเป็นการคาดหมายเอา พอคาดหมายเอา มันก็เลยไม่มีความจริงอะไรกับเราขึ้นมาแม้แต่ขึ้นเดียว

มันเป็นสุดมยปัญญา จินตมยปัญญาเท่านั้น เราถึงต้องตั้งใจนะ เรามาแล้ว เราทำของเรา เราทุ่มมาทั้งชีวิต ชีวิตที่เกิดมานี้เห็นใหม่ จะทำงานทางโลก ทำขนาดไหนก็ไม่จบ เรายังคิดว่าเราพร้อมเมื่อไรแล้วเราจะมาประพฤติปฏิบัติ ไม่มีวันพร้อมหรอก มันบกพร่องอยู่เป็นธรรมดา

ถ้าเราไม่เสียสละเวลาออกมาเอง ไม่มีเวลาให้เราหรอก เวลานี้เราบริหารมันนะ เราจัดการมันเอง คุณ คุณิกษุเรานี้ ทั้งเวลา เราตัดสินใจเลยว่าเราบวช แล้วเราจะประพฤติปฏิบัติไปทั้งชีวิต เห็นใหม่ ตั้งแต่เราบวช ๒๐ ปี แล้วชีวิตยังอยู่อีก ๕๐-๖๐ ปีเราจะอยู่ได้ไหม ถ้าเราอยู่ได้เราทำของเราได้ เราทำของเราได้ เราบังคับไว้ เราบังคับไว้ มันจะเป็นอย่างไร เราไม่ออกไป

ถ้าเราไม่ออกไป เราประพฤติปฏิบัติของเรา เราทำของเราไป สิ่งที่เราทำไปเห็นใหม่ “น้ำหยดลงหินทุกวันหินมันยังกร่อน” ในการประพฤติปฏิบัติของเรา มันจะไม่ประสบความสำเร็จให้มันรู้ไป นี่ให้มันรู้ไปเห็นใหม่

เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี อย่างน้อยต้องสิ้นกิเลส “อย่างน้อย” อย่างน้อยต้องสิ้นกิเลส ถ้าเราทำ

ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ชี้หน้าที่ถูกต้อง แล้วเราจะไปวิตกกังวลอะไรว่าเราจะปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรม ถ้ามันไม่สมควรแก่ธรรม เพราะมันปฏิบัติเพื่อตอบสนองกิเลสของเราเองไง กิเลสของเราเอง ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี เราก็จินตนาการไป เราก็ไปคร่ำครวญ

เอาแต่นาฬิกา เอาแต่วันเวลา เปิดปฏิทินให้มันครบ ๗ ปีซะใหม่ ปฏิทินนี้ไม่ต้องไปเปิดมันหรอก

วันคืนมันมืดกับสว่างอยู่อย่างนี้ มันไม่มีอะไรหรอก เสาร์อาทิตย์มี ๗ วันนี่ละ ตั้งแต่วันอาทิตย์ถึงวันจันทร์ ตั้งแต่วันอาทิตย์ถึงวันจันทร์ มันก็วนอยู่อย่างนั้นละ ๗ วันไม่มีไปไหนหรอก มันก็อยู่ใน ๗ วันนี่แหละ ในเมื่อ ๗ วันนี่นะ.. ๗ วันนี่ก็สมมุติขึ้นมา

ถ้าเราศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์ ปฏิทินกำหนดมาเมื่อไหร่ ตกลงกันเวลาที่เป็นกลางยังตกลงกันไม่ได้ กว่าจะประชุมกันตกลงกันได้ว่า เอาเวลาเป็นกลางที่ทุกประเทศยอมรับนะ นี่สิ่งนี้เป็นสมมุติ โลกเป็นสมมุติ แล้วแต่ใครจะบัญญัติขึ้นมา ใครค้นคว้าขึ้นมาแล้วเป็นประโยชน์เชื่อถือกันเท่านั้นเอง

แล้วชีวิตเรา เราก็มองชีวิตเราเป็นเราซะใหม่ ตัวแทนมันบอกว่า “ของนี้เป็นเรา ชีวิตนี้เป็นของเรา” แล้วมันมีอะไรเหลือเป็นเรา

“สมมุติบัญญัติ” ถ้าบัญญัติ.. สมมุติมันเป็นจริงไหม จริง ! จริงตามสมมุติ ถ้าไม่จริงตามสมมุติ มันจะไม่มีความรู้สึกของเรา ไม่มีหัวใจของเรา ไม่มีความรู้สึกของเรา ออกไปประพฤติปฏิบัติ

เวลาประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติด้วยหัวใจ ด้วยการเดินนะ เราให้ตัวแทน เราสร้างหุ่นยนต์มา ให้เดินจงกรม ให้นั่งสมาธิแทนเราได้ไหม มันก็ไม่ได้.. แล้วเวลาเราเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนานี้มันเป็นหุ่นยนต์ใหม่ ไม่ใช่เป็นหุ่นยนต์เพราะมีชีวิตของเรา มันมีความรู้สึกของเรา มีจิตวิญญาณของเรา

เดินเนี่ย ถ้าใจไม่สั่งให้เดินมันจะเดินได้อย่างไร ถ้าไม่นั่งสมาธิ ไม่ตั้งสติมันจะนั่งอยู่ได้ไหม แต่เวลาเอาเข้าจริงๆ เอาปรมาัตถธรรมแล้วมันก็เป็นตัวแทนวันยังค่ำ เพราะเป็นอาการของใจ “มันเป็นอาการของใจ” พออาการของใจกิเลสมันครอบงำอยู่ มันถึงได้ฟุ้งซ่าน มันถึงได้วิตกกังวล ธรรมะพระพุทธเจ้าว่าอย่างนั้น เราก็มองแล้วทุกอย่างเข้าใจหมดเลย... เข้าใจนี้มันเป็นสัญญา มันเป็นข้อมูล มันไม่เป็นความจริงของเรา !

คู่มืออาหาร เราเป็นแม่ครัว เราทำอาหารเป็น เราว่าอาหารนี้เราทำได้หมด แต่ในเมื่อมันยังไม่ประกอบขึ้นมาเป็นอาหาร มันก็ไม่ใช่อาหาร ! มันเป็นวัตถุดิบซะใหม่ มัน

เป็นผักเป็นหญ้าที่มันแยกส่วนของมันอยู่ ถ้ามันเป็นผักเป็นหญ้านี้ ถ้าเราเอามาหั่น เอามาผสม เอามาผัด เอามาต้ม เอามายำ มันก็เป็นอาหารขึ้นมา

ในการประพฤติกฎปฏิบัติก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นเมนูของอาหาร เป็นเมนู มันเป็นตัวอย่างอาหาร มันยังไม่เป็นขึ้นมา อาหารคืออะไร มรรค ๘ เห็นไหม สิล สมาธิ ปัญญา สิ่งที่เป็นอาหารขึ้นมา นี่ไง อาหารเลี้ยงชีพชอบ เลี้ยงชีพก็เลี้ยงหัวใจใจ เลี้ยงหัวใจให้หัวใจมันตัดแปลง มันแก้ไขไป

นี่สัมมาอาชีพะทางโลกเขา นี่ มรรค ๘ คือเลี้ยงชีพชอบ เลี้ยงชีพนั่นมันเป็นอาชีพ อาชีพหน้าที่การงาน เลี้ยงชีพชอบนี่...

ชีวิตนี่คืออะไร ชีวิตนี่คือไออุ่น ไออุ่นตั้งอยู่บนอะไร ตั้งอยู่บนกาลเวลา นี่ชีวิตคืออะไร นี่ละชีวิต! แล้วเลี้ยงมันเลี้ยงด้วยอะไร ถ้ามันเลี้ยงด้วยตัวแทน ตัวแทนมันก็เป็นเงาให้เราตื่นตะครุบเงาไป ตะครุบเงาไปมันก็ส่งออก ส่งออกไปตลอดเวลา แล้วตัวจริงมันอยู่ไหน ตัวการมันอยู่ไหน ตัวการนะ ตัวการถ้ามันสงบเข้ามาก็เป็นตัวการ ตัวการเห็นไหม เห็นที่ไหนก็เป็นผลประโยชน์ที่นั่น ทำที่ไหนมันก็เป็นความจริงที่นั่น

ถ้ามันเข้ามาถึงหัวใจ ถึงหัวใจนะ ถ้ามันเป็นสมาธิเข้ามานั้นนะตัวการ ตัวการคือตัวใจ ตัวแทนคืออาการของใจ ตัวแทนคืออาการของใจทั้งหมด แล้วมันมีกิเลสเห็นไหม กิเลสมันยังยูแห่ย์อีกต่างหากนะ เวลาพระอรหันต์สิ้นกิเลสแล้ว ภารา หเว ปญจกฺขนฺธา ชันธฺนะ ชันธฺที่ เป็นตัวแทน ทำไมมันสะอาดได้

แต่ของเรามันเป็นปุถุชน ชันธมาร ชันธ ๕ เป็นมาร มารมันร้อยรัดอยู่ มารเห็นไหม นี่ไง เวลากิเลสมันมีอยู่มันเป็นมาร พอเป็นมาร เป็นตัวแทนที่เป็นมาร เป็นมารเห็นไหม คูสิ เวลาเขาแย้งชิงวิ่งราวกัน เขาไปทำมาแล้วใครให้ผล เวลาเราดกทุกขได้ยาก ไปแย้งชิงวิ่งราวไปปล้นจี้เขามา เวลาติดคุกใครติดคุก สิ่งที่มีมันคิด สิ่งที่มีมันต้องการ เราต้องการผลประโยชน์มาเพื่อความพอใจของกิเลสเท่านั้นเอง แต่เวลาผลที่ได้รับมันคืออะไร

นี่ก็เหมือนกัน เวลาคิดนะ ตัวแทนมันคิด เพราะมันมีกิเลสมันยูแห่ย์ใจใหม่ ปฏิบัติธรรมต้องเป็นอย่างนั้น.. ต้องเป็นอย่างนั้น.. ปฏิบัติธรรมต้องเป็นอย่างนั้นนี่มันเกิน

คาดหมายแล้วนะ ปฏิบัติธรรมมีสติสัมปชัญญะ ยืน เดิน นั่ง นอน ยืนก็ได้ เดินก็ได้ นั่งก็ได้ นอนก็ได้ นอนก็ได้! แต่เพราะเราไม่มีสติสัมปชัญญะกัน นอนก็หลับไปเลย แต่เป็นคนที..

มี! ครูบาอาจารย์ที่ท่านถนัดท่านอนก็มี ท่านอนนี่เพราะอะไร คุณนอนสิ นอนนานมันก็เมื่อย เรานั่งสมาธิ เราว่าท่านั่งนี่เจ็บปวดไปหมดเลย เวลานอน นอนสัก ๕ ชั่วโมงมันจะปวด มันจะเจ็บ มันจะเมื่อยไหม นอนก็เมื่อย! ทุกอย่างเมื่อยหมด เพียงแต่ว่าท่านอน เรามันเคยนอน มันเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ใช่ไหม นอนคือนอนหลับ นอนคือนอนพักผ่อน เราไม่คิดนี่ว่านอนปฏิบัติ

แต่ถ้าคนมีจิตนิสัยมาสมกับท่านอนของเขา ท่านอนของเขาได้ ยืน เดิน นั่ง นอนสมควรแก่ปัจจุบันธรรมนั้น เพราะเราจิตมันฟุ้งซ่านมา เวลาเราใช้ชีวิตเห็นใหม่ ชีวิตของเราเนี่ย วันหนึ่งมันต้องมีซัดอกซัดใจ มันต้องมีสิ่งที่กระทบว่ามันไม่พอใจเลย เวลามันกระทบขึ้นมามันแรงนะ มันจะมีความกระเทือนใจมาก

การเดินจงกรมของเราเนี่ยต้องกระชับ! ต้องมีความกระชับ ต้องมีสติพร้อม ต่อสู้กับมัน ต่อสู้เดินจงกรมให้ไวๆ เดินจงกรมจนมันใช้พลังงานมันไปจนถึงที่สุดนะ มันจะเริ่มเบาลง เบาลง การเบาลงเพราะอะไร เพราะเราผ่อนคลายสิ่งที่อัดอั้นตันใจออกไป สติพร้อมเราก็เดินให้ช้าลงได้ เดินจงกรมเลย อัดกับมันเลย

เวลาสิ่งที่กระทบขึ้นมา “ทำไมมันเป็นอย่างนั้น เราทำดีแล้วทำไมไม่ได้ดี ปฏิบัติมาแล้วไม่ได้ผลอะไรเลย” พอไม่ได้ผลอะไรเลยเขาก็อ่อน เดินจงกรมก็อ่อนเอา “ถ้าสักแต่ว่าทำ มันจะไม่ได้อะไรเลยนะ” สติคนเรา เวลาเราตั้งแล้วมันก็เสื่อมไปเป็นธรรมดา สติเราตั้งขึ้นมามันก็มีชัดเจนอยู่ แล้วเดี๋ยวมันก็เลื่อนลงไป เราก็ตั้งสติฝึกมันบ่อยๆ แล้วเตือนสติ

เวลาเดินจงกรมขึ้นมา พอมันไม่มีสติสัมปชัญญะ... “นี่เราฝึกอีกแล้ว เราทำไม.. เราก็ทุกขนะ เราก็ปรารถนาสิ่งที่ดี แต่ทำแล้วทำไมมันเป็นอย่างนี้ล่ะ” เราฝึกบ่อย เราเตือนบ่อยครั้ง เตือนบ่อย สร้างบ่อย มันจะดีขึ้นเรื่อยๆ นะ ทุกสิ่งอย่างมันเกิดจากการกระทำของเราเนาะ ถ้าเราไม่กระทำ เราไม่ตั้งสติ เราไม่ฝึก มันจะมาจากไหนล่ะ สิ่งนี้มันจะมาจาก

ไหน มันจะลอยมาจากฟ้าหรือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งเหตุและผล ไม่มีสิ่งใดที่เกิดแล้วไม่มีเหตุมีผลหรอก

เหตุปัจจัยทำให้เกิดเป็นไปนะ “ปัจจัย” เหตุและปัจจัยทำให้สิ่งที่เกิดสนอง สิ่งนี้มีถึงมีสิ่งนี้ ถ้าเราตั้งสติขึ้นมา สติที่มันเริ่มอ่อนมันก็เข้มแข็งขึ้นไป เราก็หมั่นตั้งความเพียรของเรา หมั่นทำความเพียรไป อย่าท้อถอย การท้อถอย การน้อยเนื้อต่ำใจมันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้นนะ ความเป็นไปนี้เราทำอยู่เพราะอะไร เพราะเราเห็นจริง มันสัมผัสได้นะ

ใจที่มันทุกข์มันร้อนอยู่ มันปลดปล่อยได้ มันปล่อยวางได้ การปล่อยวางมันปล่อยวางที่ตัวแทน ปล่อยวางที่ตัวแทนบ่อยครั้ง บ่อยครั้งเข้า มันจะไปเห็นตัวการ พอไปเห็นตัวการก็ “อ้อ.. อ้อ.. สมมติเป็นอย่างนี้เอง ความตั้งมั่นของใจเป็นอย่างนี้เอง..” พอตั้งมั่นเห็นใหม่ “ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นได้ทั้งสมณะ เป็นได้ทั้งวิปัสสนา”

ถ้ามันเป็นสมณะขึ้นมา มันก็ปล่อยวางเข้ามาบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันปล่อยเข้ามาจนถึงตัวการ พอถึงตัวการ ตัวการจับได้มันก็ให้ผลมากขึ้น เพราะตัวการผู้ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ทำเสียเอง มันจะดีขึ้น ชัดเจนขึ้น นี่พอมันชัดเจนขึ้น ปัญญามันเกิดขึ้นมา สิ่งที่ปัญญาเกิดขึ้นมา ปัญญาเห็นใหม่ ปัญญาเกิดขึ้นมาอย่างนี้ มันจะเป็นโลกุตตรปัญญา

ถ้าเป็นตัวแทน มันจะเป็นโลกียปัญญา เพราะ ! ผู้ที่แต่งตั้ง ตัวการแต่งตั้งเป็นตัวแทนออกไป มันให้ผลมา ให้ผลถึงตัวการได้ มันปฏิเสธผลไม่ได้ โลกียปัญญาก็เหมือนกัน โลกียปัญญาเพราะมันเป็นเปลือกไขใหม่ มันเป็นสิ่งที่เคยชินกับหัวใจไขใหม่ สิ่งที่หัวใจมันเคยเห็นดีเห็นชอบของมัน เห็นดีเห็นชอบโดยค้นหาความทะยานอยากของเรา มันไม่ใช่เห็นดีเห็นชอบโดยธรรม

ในเมื่อเห็นชอบโดยธรรม เราใช้ปัญญาใคร่ครวญเข้ามา ใคร่ครวญเข้ามา มันจะหลุดเข้ามาๆ หลุดเพราะมันเห็นเหตุเห็นผล เห็นเหตุเห็นผลว่าสิ่งที่เราคิดๆ นี้เราคาดการณ์มันผิด มันถึงผิดมันไม่เป็นความจริง ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา เราไม่มีอะไรจับต้อง

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับไปเป็นธรรมดา”

สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา มันเป็นธรรมดาของมัน แต่เพราะเราไปยึดมัน ถ้าไปยึดมัน ถ้าไปเห็นโทษของมัน มันก็ปล่อยเข้ามาๆ “บ่วงของมาร.. พวงดอกไม้แห่งมาร..” สิ่งที่เราว่าธาตุ ๔ ชั้น ๕ รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ความนึกความคิดมันก็เกี่ยวกับรูป รส กลิ่น เสียงเท่านั้นละ เพราะมันเป็นการสื่อความหมายของโลก โลกเขาสื่อกันได้อันขนาดนี้ละ

คู่สัตว์ตี สัตว์ที่เขา มีประสาทสัมผัสของเขา ที่เขาไวกว่าเรา เขาสื่อได้ดีกว่าเราอีก แต่! แต่เพราะมันไม่มีสมอง มันไม่มีความเข้าใจของมัน นี่ไงสิ่งที่เป็นธรรมะ มนุษย์เรานี้ มีโอกาสมาก มนุษย์มีสมอง มีความคิดนะ สมองเป็นความคิด สมองเป็นสติ สมองนี่ไปศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา แล้วสมองก็คิดเข้ามา มันก็หลุดเข้ามาๆ หลุดเข้ามามันถึงจะเป็นตัวใจ ตัวใจเป็นตัวความสงบตัว ตัวนิ่ง ตัวจิตสงบอยู่

ถ้าจิตสงบอยู่ นี่ไง นี่นะตัวใจ เนี่ยตัวการมัน ! แล้วตัวการก็ออกพิจารณาใน ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เพราะ! เพราะความคิดของใจ ใจเรามันติดข้องอยู่ในกายของเรา มันเป็นฐานเป็นภพ ใจ เป็นภพเห็นไหม ภพอันละเอียดคือภพ ก็อภวาสวะ ก็ภพของใจ นะ สิ่งที่เป็นกิเลสสวะ อวิชชาสวะ ภวาสวะ ตัวภพ ตัวภพของใจ

แต่ถ้าเป็นเรื่องของสมมุติ ตัวภพก็คือมนุษย์ไง มนุษย์เป็นเจ้าของ มนุษย์เป็นสิ่งที่การกระทำมา มนุษย์เป็นผู้ทำ มนุษย์ถึงต้องรับผล สิ่งที่ได้รับผล.. ความถูกความผิด มนุษย์ไปรับผล ใครทำชั่วต้องติดคุก ใครทำคุณงามความดี เขาให้รางวัลส่งเสริมกัน สิ่งนี้ความดี ความชั่วนี้เรื่องของมนุษย์ นี่เป็นภพ

ในเมื่อจิตมันออกจากความสัมผัสของกายไป สิ่งนี้มันเลยยึดเพราะมีเรา เพราะมันรักตัวเรา มันถึงรักคนอื่น เพราะมันรักตัวเรา มันถึงพอใจคนอื่น เห็นไหม ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ถ้าตัวการมันพิจารณาไป เพราะผม ขน เล็บ ฟัน หนังของเรา ไม่ต้องไปผม ขน เล็บ ฟัน หนังของคนอื่น สิ่งที่เป็นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นภายนอก

“ภายนอก ภายใน” ภายนอกเราไปเที่ยวป่าช้าคือภายนอก เราไปดูซากศพของคนอื่นเป็นภายนอก ภายนอกเพราะอะไร เพราะสิ่งที่เราจะเอาเข้าถึงตัวการ เราทำไม่เป็น เรา ก็ไปดูสิ่งที่กระทบจากภายนอก คือซากศพจากป่าช้า ไปเที่ยวป่าช้า “คนตายเป็นอย่างนี้

คนตายเป็นอย่างนี้” แล้วหลับตา แล้วเห็นภาพนั้นใหม่ หรือใช้ปัญญาใคร่ครวญนะ เราก็ต้องเป็นอย่างนี้ เห็นตัวแทนอยู่ข้างนอก แล้วพิจารณาแล้วเราก็เป็นอย่างนี้

เราจะวันหนึ่งก็ต้องมานอนกองอยู่ตรงนี้ แล้วเราก็จะโดนอีแรง สัตว์มันจะเอาอวัยวะของเราไปกินเหมือนกัน ถ้าเขาไม่ได้เผา แต่ถ้าเขาเผาละ ถ้าเราจะเป็นอย่างนั้น.. มันก็หุดสั้นเข้ามาๆ หุดสั้นเข้ามา ถ้ามันหุดเข้ามาถึงตัวของเรา ความติดมันติดที่เราก่อนใคร่ครวญของมันไปเรื่อยๆ มันจะปล่อยวางๆ ถ้าเป็นตัวการมันเห็นนะ มันสะเทือนหัวใจ ตัวการเห็นตัวการปล่อยวาง เพราะมันติดที่ตัวการ เห็นใหม่

ตัวการปล่อยวางเข้า บ่อยครั้งเข้าๆ ถึงที่สุดถ้ามันปล่อย นี่เป็นตัวกรรม ! สิ่งที่เป็นตัวกรรม ตัวกรรมเห็นใหม่ ธรรม ! ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสรู้ธรรม ธรรมมีอยู่โดยดั้งเดิม มีอยู่กับเรา เพราะจิต ! ตัวจิตที่มันสร้างสมมา คุณิพระโพธิสัตว์สร้างสมมา สิ่งที่เป็นบุญกุศลสร้างอยู่ที่จิตนี้มันเป็นอำนาจวาสนาบารมี แต่! แต่มันก็โดนอวิชชาปกคลุมไว้

สิ่งที่ปกคลุมไว้เห็นใหม่.. นีจิตไม่เคยตาย จิตเวียนตายเวียนเกิดในวาระของชีวิตๆ หนึ่ง ภพชาติหนึ่ง ถึงที่สุดแล้วพอดตายไป สิ่งที่ตายไปคือหมดวาระ จิตมันก็หมุนไป “จิตนี้ไม่เคยตาย แต่หมุนไปในวัฏฏะ” ถึงที่สุด ถ้าเราชำระถึงที่สุด ตัวจิต-ตัวการ ตัวการคือผลผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ เวลาเราประพฤติปฏิบัตินั้นข้ามทั้งดีและชั่ว

ดี คือสิ่งที่ เป็นมรรค สิ่งที่เป็นสัพเพ ชัมมา อนัตตา สภาวธรรมเป็นอนัตตา ความดีสร้างขึ้นมาก็เป็นอนัตตา ความดีสร้างขึ้นมาแล้ว ผลของมันก็กลับมาอยู่ที่ตัวการ สิ่งชั่วสร้างแล้วมันก็กลับมาอยู่ที่ตัวการ มันก็เวียนตายเวียนเกิด นี่สิ่งที่ เป็นตัวการมัน เป็นอามิส สิ่งที่เป็นอามิสมันปกคลุม ภพมันปกคลุมใจนี้อยู่

ถ้าปกคลุมใจนี้อยู่ เวลาเราวิปัสสนาไป พอถึงที่สุด เพราะตัวใจนี้มันเป็นตัวปล่อย ปล่อยทั้งตัวแทน ปล่อยทั้งตัวการ เพราะตัวการมัน เป็นสัพเพ ชัมมา อนัตตา สภาวธรรม.. สภาวธรรมมันยึดได้ใหม่ ความรู้สึกที่สุขๆ อยู่อย่างนี้เราจะยึดอยู่ตลอดเวลาได้ใหม่ ความรู้สึกที่ว่าทุกขนี้มัน เป็นอนัตตาทั้งหมดนะ มันอยู่ชั่วคราวันนะ อยู่ชั่วครา

การกระทำใจ กิริยาของใจ ใจมันมีการกระทำของมัน ทำดีมันก็ได้ดี ทำชั่วมันก็ได้ชั่ว สิ่งที่ดี ความดีชั่วทางโลกมันก็ดีหยาบๆ เห็นไหม ดีชั่วในหัวใจของเราะ ในทางจกกรม ในทางนั่งสมาธิภาวนา

ปัญญามันเกิดมาจากไหน ! ปัญญามันเกิดมาจากไหน ! ปัญญามันเกิดจากการฝึกฝนของเรา ปัญญาไม่มีใครมายื่นให้ได้หรอก แล้วปัญญานี้ถ้าไม่ฝึกขึ้นมา มันจะเอามาจากไหนล่ะ !

ปัญญาที่เราใช้อยู่นี้มันเป็นปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ จำพระไตรปิฎกมาทั้งตู้เลย มันก็เป็นตัวแทน ! ไม่ใช่ตัวการ ถ้ามันจำพระไตรปิฎกมาแล้วเทียบเคียงอยู่อย่างนั้นนะ มันก็เป็นตัวการมาตลอด

แต่ถ้าทำไปโดยวาสนาของคน มันจะละเอียดๆ เข้าไป มันจะลึกซึ้งเข้ามา.. ลึกซึ้งเข้ามาเป็นสมบัติของเรา ปัญญามันจะเกิดมาจากเรา ถ้าปัญญาไม่ได้เกิดจากเรา มันจะชำระจิตได้อย่างไร

“จิตแก่จิต” เราเจ็บไข้ได้ป่วยไปหาหมอ หมอต้องฉีดยาเข้ามาในร่างกายเราใช่ไหม มันถึงมาแก้โรคภัยไข้เจ็บในร่างกายของเรา แล้วสิ่งที่ไปศึกษามา มันเป็นยาอยู่ในตู้ อยู่ในร้านค้า มันไม่ใช่ยาของเราละ

นี่! มรรคก็เหมือนกัน มรรคขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรค ๘ คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ มันก็เป็นงานของใคร มันก็เป็นชื่อของมรรค มันไม่เป็นตัวจริงขึ้นมาสักทีหนึ่ง ถ้าเป็นตัวจริงขึ้นมาสักทีหนึ่ง เราก็หมั่นเพียรของเรา หมั่นเพียรของเรา นะ คนเรามันต้องมีวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรปฏิบัตินะมันฝึกใจ ข้อวัตรมันเป็นการให้ใจมันได้ก้าวเดินออกไป

ใจของเรานี้มันหมักหมม หมักหมมอยู่กับต้นหากความทะยานอยาก หมักหมมอยู่กับอวิชา จิตมันโดนหมักหมมอยู่กับสิ่งที่เป็นธรรมชาติของมัน เป็นธรรมชาติอันหนึ่งกิเลสก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่งนะ มันเกิดดับ มันอยู่กับใจเรานี้ แต่สามารถชำระล้างได้ ถ้ามันสามารถชำระล้างได้ เราใคร่ครวญกับมัน เราตั้งใจแล้วใคร่ครวญ พยายามใคร่ครวญงานใจ นี่ฝึกฝนปัญญา ปัญญามันจะมาเองไม่ได้

ถ้าปัญญามันมาเองเห็นใหม่ ฤทธิชีไพรต้องเป็นพระอรหันต์ไปหมดแล้ว เพราะเขาทำสมาธิ เขาถึงตัวการได้ เขาถึงตัวการได้เห็นใหม่ เวลาฤทธิชีไพร เวลาดับขันธุ์ไป เขาก็ไปเกิดเป็นพรหม เพราะจิตเขาเป็นหนึ่งเดียว จิตเขาเป็นหนึ่งเดียวคือเป็นสมาธิในสมาธิ สมาบัติ เวลาตายไปก็ไปเกิดบนพรหม ไปเกิดบนพรหม.. กามภพ รูปภพ อรูปภพ หมดยุก็เวียนตายมาเกิดก็อยู่ในวิภวภูอีก นี่ไง เพราะไม่ได้ฝึกฝนปัญญา

ถ้าฝึกฝนปัญญา... ปัญญามาจากไหน ปัญญาจามาจากผู้พระไตรปิฎกหรือ ปัญญาจามาจากครูบาอาจารย์หรือ นี่มันเรื่องของตัวแทนหมด ปัญญา มันจะเกิดขึ้นจากการฝึกฝน จากการหมั่นวิเคราะห์ มันต้องทดสอบ ให้ใจมันออกรับรู้ จิตที่มันเป็นตัวการแล้ว มันกระทบสิ่งใด มันจับได้

กระทบนะ รูป รส กลิ่น เสียง ตา หู จมูก ลิ้น กาย เห็นสิ่งใดเราก็รับรู้หมดใช่ไหม แล้วใจอยู่เฉยๆ มันรู้อย่างไร หลับตาอยู่นี่ทำไมเรานึกภาพได้ล่ะ เราหลับตาอยู่ เราไม่เห็นสิ่งใด ไม่มีอะไรกระทบเลย ทำไมมันยังนึกเลยได้ล่ะ เห็นใหม่

นี่ไง ถ้าใจมันสงบเข้ามา นี่! ปัญญาที่เกิดจากใจนี้เป็นโลกุตตรปัญญา ภาวนามยปัญญา คนที่เห็นภาวนามยปัญญาโดยสมบูรณ์แบบ อย่างน้อยต้องเป็นพระโสดาบัน เพราะสิ่งที่เราเกิดขึ้นมา สิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติโดยปัญญาที่ว่าเป็นปัญญาที่เราประพฤติปฏิบัตินี้ มันเป็นตัวการและตัวแทนที่มันเสื่อมไป ถ้าเป็นตัวการเห็นใหม่ เราพิจารณาไปแล้วมันปล่อย สว่าง.. ว่าง.. สบายมากเลย พอคิดบ่อย ใจปัญญาบ่อยครั้งเข้า มันก็ออกมาเป็นตัวแทน

เพราะสิ่งนี้มันเป็นธรรมชาติที่มันมีอยู่ ไม่เหมือนทางโลก ทางโลกต้องแต่งตั้ง ถึงมีตัวการตัวแทน แต่ถ้าเป็นสัตยชาติญาณของมนุษย์ สัตยชาติญาณของความรู้สึกลับ มันเป็นไปโดยธรรมชาติเพราะอะไร เพราะมันหยาบ มันละเอียด มันเป็นข้อเท็จจริงของมันที่มันเป็นอย่างนั้น เพราะเดี๋ยวเจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ เดี่ยวคิดดีเดี่ยวคิดชั่ว ความคิดที่คิดที่ดีก็คิดละเอียดก็ได้ คิดหยาบก็ได้

เวลาที่คิดสิ่งที่ดี สติปัญญาที่มันดีขึ้นมา มันมีหยาบมีละเอียด ถ้าใช้มากมันก็ออกมาเป็นตัวแทน เพราะเป็นสามัญฐานี่ไง ความคิดเราที่ปกตินี้เป็นตัวแทน แต่ถ้ามันละเอียดเข้ามา แล้วปัญญามันเกิด นี่มันเป็นตัวการ พอคิดเข้ามา มันหมุนเข้าไป มัน

ปล่อยวาง มันเข้าไปด้วยปัญญา มันลึกซึ้งกว่า มันถึงเป็นภาวนามยปัญญาที่เราฝึกฝนขึ้นไป ฝึกฝนเป็นตทังคพหวน เป็นการปล่อยวางชั่วคราว

คำว่าชั่วคราว เพราะ! มันไม่ได้ถาวร มันไม่ได้ตัดสังโยชน์ มันไม่ได้ถอดถอนกิเลส แต่มันเป็นการกำลังต่อสู้ เป็นการกำลังทดสอบด้วยวุฒิภาวะ ด้วยภูมิธรรม ด้วยวุฒิภาวะที่เราประพฤติปฏิบัติ ที่เรายกภูมิจิตภูมิธรรมของเรา ตั้งแต่มันเป็นตัวแทน ตั้งแต่เป็นสามัญสำนึก เป็นปุถุชน จนเข้ามาละเอียดเข้ามาๆ จนมันเป็นตัวการ เป็นกัลยาณปุถุชน แล้วถ้ามันใช้ตัวการนี้ออกใช้ปัญญา มันจะเป็นโศคาปัตติมรรค

สิ่งที่เป็นโศคาปัตติมรรค ถ้ามันไม่ถึงโศคาปัตติผล โศคาปัตติมรรคมันยังเจริญแล้วเสื่อมได้ การเจริญแล้วเสื่อมเห็นใหม่ ที่มันถอนระหว่างตัวการตัวแทนที่มันถอย มันถอยเดินหน้าและถอยหลัง เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ ปัญญา มันหมุนบ่อยครั้งเข้าคนที่ประพฤติปฏิบัติ เริ่มต้นการในประพฤติปฏิบัติมันยาก ยากตรงนี้

ยากตรงที่ว่าเราจะไม่รู้สิ่งใดเลย ในการกระทำของเรา เหมือนคนฝึกงาน คนเริ่มทำงานใหม่ เราจะไม่เข้าใจเรื่องของงานเลย แต่ขณะที่เราทำงานจนมีความชำนาญขึ้นมา เราจะทำงานด้วยความคล่องแคล่วตัวของเรา ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมาจากการที่เราใช้ไคร่ครวญ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง กาย เวทนา จิต ธรรม เหมือนกัน แต่มันเป็นวุฒิภาวะของจิตที่ละเอียด-หยาบต่างกัน

ความเห็นความรู้สึกมันถึงหยาบ-ละเอียดต่างกัน ความกว้างความแคบมันละเอียดต่างกัน ทั้งๆ วุฒิภาวะด้วย การตั้งใจ การมีสติแล้วพิจารณาของเราด้วย ทั้งอำนาจวาสนาที่ชอบ ที่ความถนัดของใจด้วย มันมีหลายๆ อย่างรวมกัน มีหลายๆ เหตุ หลายๆ ปัจจัย ทำให้การประพฤติปฏิบัติของเราเจริญขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เราไม่ต้องไปเทียบเคียงกับของผู้ใด

ฟังธรรม.. เวลาฟังธรรม ธรรมที่แสดงออกมานี้มันหลากหลาย หลากหลายให้ตรงกับจริตนิสัย จริตนิสัยของใคร จับสิ่งใดที่มันกระเทือนใจของเรา เอาตรงนั้นแล้วไคร่ครวญ นี่ไง “จากดวงใจดวงหนึ่งให้กับดวงใจอีกดวงหนึ่ง” ดวงใจของผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์ล้มลุกคลุกคลานมาแล้ว ล้มลุกคลุกคลานมาทุกดวงใจ

คนที่ประพฤติปฏิบัติมาไม่มีดวงใจไหนเลย ที่ปฏิบัติแล้วจะไม่มีผัสสะผิดพลาดมา
นี่สิ่งที่ผิดพลาดมานี้ จากดวงใจที่เคยผิดมาแล้วพยายามต่อสู้อันเข้าใจ จนผ่านเป็นขั้นเป็น
ตอนเข้ามา “เหตุและผล” สิ่งที่เกิดการกระทำที่ผ่านมา ที่ผิดก็มี ที่ถูกก็มี แล้วที่ถูกที่ไม่ถึงกับ
สิ้นกับถอดถอนกิเลสก็มี

สิ่งนี้.. ถึงถูกแล้ว แต่ถ้าเราไม่หมั่นเพียร ถูกแล้วเราไม่รักษาของเรา ถูก... ถูกคือ
มันวิบัติสลายไป แล้วมันว่าง มันปล่อย มีความสุขมากนะ ความสุขที่ไม่เจือด้วยอามิส สิ่ง
ที่เราทำบุญกุศล นั่งสมาธิ มันเป็นอามิสทั้งนั้นนะ มันมีสิ่งกระทบ แต่ปัญญามันเข้าไป
เวลามันปล่อยขึ้นมา มันเป็นความสุขของใจ

ความสุขของใจเห็นไหม จนให้เราคิดได้ ทุกคนปฏิบัติไปมันจะคิดนะ คิดว่าสิ่งนี้
เป็นสมบัติของเรา สิ่งนี้เป็นสมบัติเรา ทำไมต้องเป็นสมบัติของเราละ สมบัติกับเรามัน
คนละอัน มันจะเป็นสมบัติของเราได้อย่างไร ถ้าไปถึงที่สุดแล้ว มันปล่อยพับ! กายเป็น
กาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันจะเป็นสมบัติของใครหรือ ตัวมันเป็นเอง

นี่ไง จากตัวแทนเข้ามาเป็นตัวการ แล้วเป็นตัวธรรม ตัวธรรมนะจิตที่เป็นธรรม
จิตที่เป็นพระโสดาบันนะ ตัวจิตนี้เป็นตัวธรรม แต่ตัวธรรมอย่างนี้มันยังมีสิ่งที่ปกคลุมอยู่
มันยังมีสิ่งที่กิเลสอย่างละเอียด ละเอียดสุด แล้วตัวของมัน

ตัวการ ตัวแทน แล้วก็ตัวจิต ตัวจิตคือตัวที่เป็นธรรม ถ้าตัวจิตที่ยังไม่เป็นธรรมเลย
มันเป็นตัวการทั้งหมด เพราะเราไม่เห็นจิต ไม่รู้จักจิต เราไม่เห็นนะ เราไม่รู้หรอก เราไม่
เข้าใจมัน เพราะอะไรรู้ใหม่ เพราะมันเป็นเหมือนกับ.. สิ่งที่ว่ามันเป็นอวิชชา มันครอบงำ
ได้แค่นี้

แต่สิ่งที่เราศึกษา เราประพฤติปฏิบัติ มันเป็นธรรมของครูบาอาจารย์ ธรรมของ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ธรรมมีอยู่” ธรรมมีอยู่เห็นไหม ธรรมมีอยู่ที่มันอยู่ใน
กันบึ้งในใจเรา มันมีอยู่ มันมีจิต มันมีวิญญาณรับรู้ มีวิญญาณที่สุขที่ทุกข์นี้มันมีอยู่ แต่เรา
จะเอาอะไรไปเพิกถอน เอาอะไรไปเพิกสิ่งที่มันเป็นอวิชชา มันเป็นนามธรรม มันเป็น
ความรู้สึก เห็นไหม

“กิเลสมันอยู่หลังความคิดเรา” ใจ่ความคิด เวลาความคิดเรากำลังคิดขึ้นมา สิ่งที่เราคิดว่าเรามีปัญญา เราว่าเราฉลาด กิเลสมันอยู่หลังนะ เราฉลาด.. ฉลาดในแง่มุมใดละ ฉลาดในการเบียดเบียนตนเองไง เบียดเบียนตนเองเพราะวันเวลามันผ่านไป จะฉลาดแค่ไหน คนมีปัญหาขนาดไหน คนจะมีอำนาจวาสนาขนาดไหน ไม่พ้นความตาย !

นี่ไง ถ้าว่าฉลาด เราดี เราแน่ เรามีคุณสมบัติดี เราเป็นคนที่ตั้งค้มยอมรับ เราไปหลงไหลกับชีวิตใจ่ นี่ไง ฉลาดอะไร.. ฉลาดแล้วทำไมทำให้เวลาเราล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ ไม่ได้มีคุณสมบัติเป็นบุญกุศล เป็นสิ่งที่เป็นสมบัติของเราดีดไม่คิดมือเราเลย เวลาเข้าไปถึงมัจจุราชมายิ้มเมื่อไหร่ละ ตายเมื่อไหร่ละ มันจะนั่งทอดกตเลย ฉลาดแค่ไหน มีปัญหามันอำนาจวาสนาขนาดไหน ก็นั่งทอดก ก้าวตายทั้งนั้นละ

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเห็นใหม่ มันไม่ให้เราหลอกเรา “ทุกคนเกิดมาแล้วมีการพลัดพรากเป็นที่สุด” ทุกคนเกิดมาต้องตายหมด แล้วเราจะมีอะไรคิดไม่คิดมือเราไป บุญกุศลก็ได้สร้างมาแล้ว “ทาน” ระดับของทานเราได้สร้างมาแล้ว ศีล สมาธิละ สมาธิเกิดขึ้นมาหรือยัง ถ้าสมาธิเกิดขึ้นมา เราทำของเราขึ้นมา เราทำของเราเพราะสมาธิไม่มีใครจะทำแทนกันได้ เราต้องประพฤติปฏิบัติ

ปัญญาเห็นใหม่ ปัญญาของครูบาอาจารย์ ปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนี่ย ศึกษาในพระไตรปิฎกเนี่ย กำไปไม่ในมือเท่านั้นนะ แล้วไปไม่ในป่าละ ปัญญาข้อเท็จจริงมันมีมากกว่านี้อีกหลายเท่าตัว แล้วถ้าปัญญาของเรามันปฏิบัติไป มีสติไว้.. มีสตินะ.. อย่าให้หลุด ถ้าหลุดออกไปนี่สติมันผลอ ถ้ามีเหตุมีผล ไม่ต้องตกใจสิ่งใดๆ

เวลาภาวนาไป เกิดสิ่งใดที่เราไปรู้ไปเห็นขึ้นมา ถ้า! ถ้ามันสะเทือนใจให้กลับมาที่พุทโธ ให้กลับมาที่ตัวจิตทุกอย่างจะหายหมด เราลืมตาเราจะเห็นภาพทุกๆ อย่างเลย เพราะมีเรา เราถึงได้สัมผัส आयตนะเราได้สัมผัส รูป รส กลิ่น เสียงเป็นผู้สัมผัส สิ่งที่เราเห็นคือจิตมันไปรู้ สิ่งที่เราเห็นจิตมันไปรู้ ถ้าเราถอนกลับมาที่จิต หมด จบสิ้น

แต่เวลาเราออกวิปัสสนาเห็นใหม่ เวลาวิปัสสนากัน ทุกคนจะกลัวมาก พิจารณา กาย พิจารณาซากศพอย่างนี้ พิจารณาอสุภะ คิดว่ามันจะเป็นซากศพ มันเป็นผี เป็นต่างๆ

มันไม่ใช่!! ความเห็นผิดของใจนะ สิ่งที่เราไปเห็นผี นั้นมันไปเห็นวิญญาณ แต่ชากศพนี้ มันเป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นชากศพมันเป็นเพราะอะไร เพราะใจเราคิดเขา เขาคิดเรา

เวลาเราเห็นชากศพ ให้มันระลึกถึงมรณานุสติ เราจะนึกถึงมรณานุสติมันก็ ย้อนกลับมาที่เรา ย้อนกลับมาที่ใจเรา ถ้าย้อนกลับมาที่ใจเรา สิ่งนี้มันเป็นสังขาร มัน ไม่ใช่ผี สิ่งที่เราไปเห็นแล้วคิดว่าสิ่งนี้เป็นผี เป็นสิ่งที่น่ากลัว มันไม่ใช่ผี มันเป็นสังขาร สังขารตรงไหน สังขารตรงจิตโดยสามัญสำนึกของคนชอบสวยชอบงาม ชอบสิ่งที่ว่า คงที่ ชอบสิ่งที่ว่าเป็นสมบัติของเรา

แล้วในโลกนี้มันไม่มี.. โลกนี้มันไม่มีหรอก ในโลกนี้มันเป็นอนิจจังทั้งหมด โลก นี้มันแปรปรวนทั้งหมด สิ่งที่มีแปรสภาพไม่มีอะไรคงที่หรอก ไม่มี !

สิ่งที่ไม่มีอะไรคงที่ปั๊บ เราก็ไปคิดเอาเองว่า สิ่งที่เราไปเห็นชากศพมันจะเป็นผี ไม่ใช่ผี ! มันเป็นใจเราเห็น ถ้าเป็นผี.. ใจเราตีเป็นผี ใจเรานี้เป็นผีเพราะเป็นจิตวิญญาณ จิตวิญญาณมันมีเกิดมีตาย มันเวียนตายเวียนเกิดไป แต่ขณะที่มันเป็นปัจจุบันธรรม สิ่ง ที่เห็นนั้นเป็นสังขารนะ มันเป็นสังขารเพราะอะไร เพราะสิ่งที่มันฝังอยู่ กิเลสมันพอใจ สิ่งนั้น มันรักสงวนสิ่งนั้น

แล้วสิ่งที่เราเห็น สิ่งที่เราเห็นคือว่าจิตมันสงบแล้วเห็นกาย ถ้ากายมันแปรสภาพ ไป มันไม่ใช่ผี.. มันเป็นอริยสัจ ! มันเป็นสังขาร ! มันเป็นสังขารเพราะคนที่มีอำนาจ วิชา ถ้าเราเห็นกาย คูลี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติทางโลก เขาเห็นจิตวิญญาณ เห็นผี มีฉันทสมาบัตินะ มากุญโม่กัน ใอนั้นนะเรื่องโกหก เรื่องโกหกเพราะว่ามันเป็นโลกใจ เป็นโลก คือมันเปลี่ยนแปลงใจ เราไปเห็นภาพนี้ก่อน แล้วพຽงนี้ค่อยมาเห็นภาพต่อจากเรา มันเป็น อันเดียวกันใหม่

กาลเวลามันเปลี่ยนแปลงทั้งนั้น ทุกอย่างมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่มีอะไร คงที่ แต่ขณะที่เราเห็นกายของเรา มันไม่ใช่ผี มันปัจจุบัน มันเป็นสิ่งที่เห็น ใจมันเห็น อสุภะ อสุภะคือเห็นกายเรานั้นละ ใครเห็นกายก็คือเห็นกายของตัวเอง เห็นกายโดยใจ ใจ เห็นใหม่ คูลี สัมกับเปลือกส้ม ร่างกายนี้มันคือเปลือกส้ม ตัวใจคือตัวเนื้อส้ม เนื้อส้มกับ เปลือกส้มมันสัมผัสกัน เนื้อส้ม.. สัมไม่มีชีวิต แต่ถ้ามันเป็นจิตมันมีชีวิต เห็นใหม่

จิตมันมีชีวิต จิตมันเป็นสันตติ มันมีความเข้าใจ มันเห็นกาย เห็นกายก็เห็นกายเรา ถ้าเห็นกายเรามันก็กระเทือนกิเลสเพราะอะไร เพราะตัวการตัวแทนนี้ ในเมื่อตัวการมันเห็นตัวแทน เพราะเราจะไม่ส่งตัวแทนไปทำงานอีกแล้ว เราจะไม่ให้ตัวแทนไปหาสิ่งชั่วร้าย หาสิ่งที่มันพอใจ แล้วมาทับถมตัวการ มาทับถมใจเรา มันพิจารณาไป มันก็เริ่มสะเทือนหัวใจ มันสะเทือนหัวใจ

นี่สิ่งที่ตัวแทนกับตัวการมันจะขาดกันได้ มันขาดกันที่สังโยชน์ สังโยชน์มันร้อยรัดไว้ สักกายทิฏฐิ ความเห็นผิดในกาย เพราะเห็นผิด พอความเห็นผิดมันก็ยึดว่ากายเป็นของเรา เพราะกายเป็นของเรา สรรพสิ่งเป็นของเรา ทั้งๆ ที่ธรรมะพูดปากเปียกปากแฉะว่า “กายไม่ใช่เรา ตายแล้วก็แล้วกันไป” แต่จิตได้สำนึก สิ่งที่เป็นสังโยชน์ที่มันร้อยรัดไว้ เวลาปุณฺณเราตาย ตายพร้อมกับชั้น ๕ พร้อมกับความยึดมั่น ตายไปนะ ไม่อยากตายเลย ..

คนเจ็บไข้ได้ป่วยน่าจะตัดแข็งตัดขาด เพราะเป็นเบาหวาน ตัดไม่ได้.. เดี่ยวตายไปแล้วมันจะเป็นคนขาด่วน... มันจะด่วนมาจากไหน มันวิตกกังวลไปหมด แล้วยิ่งเวลาตายไป มันตายไปพร้อมกับวิตกกังวล ตายไปพร้อมกับชั้น ๕ ตายไปพร้อมกับความยึดมั่นถือมั่น ตายไปเพราะความวิตกกังวล แล้วมันก็เกิดอีก ไปเกิดโดยสิ่งที่มันมีบุญกุศล บาปอกุศลไปนั่นแหละ

แต่ถ้ามันเป็นความจริง เห็นใหม่ สิ่งที่เป็นความจริง ถ้าเป็นตัวการ มันเห็นจริง มันเห็นเพราะอะไรละ มันเห็นเพราะสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส เป็นเพราะสิ่งที่เราติดข้องกับมันไป วิปัสสนาเห็นตามความเป็นจริง มันแปรสภาพเดี๋ยวนั้น กายมันจะย่อยสลายเดี๋ยวนั้น มันจะแปรสภาพเดี๋ยวนั้นเลย เห็นเดี๋ยวนั้น ปล่อยเดี๋ยวนั้น มันถอนสังโยชน์ไง ถอนสังโยชน์คือถอนความยึดมั่นว่าสิ่งนี้เป็นเรา

พอมันถอนปั๊บ ถอนขาด! กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ ปล่อยขาดหมดเลย พอปล่อยขาดหมดเลยมันก็อยู่ด้วยกัน อยู่ด้วยกันด้วยมิตรภาพ อยู่ด้วยกันด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่น เพราะ! เพราะในเมื่อกิเลสมันขาดไป ใจมันก็ว่าง ที่นี้ว่างแล้ว นี่ไง สิ่งที่เหลืออยู่ สิ่งที่เหลืออยู่ก็คือความเข้าใจ มันก็ดูแลกันไป ดูแลร่างกายนี้ไป แล้ววิปัสสนาเข้าไป เข้าเข้าไป ถึงที่สุดมันผ่านไปนี่ กายกับจิตแยกออกจากกัน มันก็อีกชั้นหนึ่ง

แล้ววิปัสสนาต่อไปมันจะเกิดเป็นอสุภะนะ สิ่งที่เป็นอสุภะ อสุภะเพราะอะไร เพราะอสุภะ.. ถ้าพิจารณาอสุภะ มันจะไปทำลายกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะ ทำให้หัวใจเราเดือดร้อนกัน มนุษย์เกิดขึ้นมา ไม่มีสิ่งใด จบลงที่กามราคะทั้งหมด เพื่อกามราคะ ทำอะไรก็เพื่อกาม เพราะมันติดในกาม มันเพื่อกาม กามราคะ ปฏิฆะ สิ่งต่างๆ มันตกลงที่นี้ ถ้ามันจะตกลงที่นี้เราจะถอนมันอย่างไร

การจะถอน เห็นไหม สิ่งที่จะถอนเรื่องกิเลสนี้ มันจะต้องเป็นมหาสติ มหาปัญญา การกระทำมันต้องขยันหมั่นเพียรไง คนที่ทำงานแล้วได้ผลงาน เหมือนเราทำงานแล้วได้ผลงานขึ้นมา มันจะขยันหมั่นเพียรมากนะ แต่เราทำแล้วไม่ได้ผลงานนี้ คุณทำอะไร มากี่ขาดทุน ทำอะไรมากี่ไม่มีความประสบความสำเร็จเลย มันท้อถอย น้อยเนื้อต่ำใจ ทำไมเราเป็นอย่างนั้น มันกรรมของสัตว์นะ.. มันเป็นเรื่องของกรรมของสัตว์ กรรมของสัตว์ เห็นไหม ถ้าสัตว์มันมีบุญกุศล มีการสร้างบุญกุศลมา ทุกคนเกิดมาชีวิตไม่มีใครร่ำรวย หรือ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์นะ เป็นศาสดาคด้วย พราหมณ์ นิมนต์ไปจำพรรษา ลี้มใส่บาตร ๓ เดือน จนพระโมคคัลลานะทนไม่ไหวเลย จะพาไป บิณฑบาตที่อื่นเลย พระพุทธเจ้าไม่ยอม ไม่ยอมเลย พอออกพรรษา พวกเธอชนะแล้ว ชนะอะไร ชนะกิเลสค้นหาของตัวใจ ชนะคือเราอยู่ได้ มีอย่างใดใช้อย่างนั้น

แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในชีวิตนะ พราหมณ์นิมนต์ไว้ จนไม่ได้ ใส่บาตร ๓ เดือน กินชานอาหาร ข้าวหมา ข้าวกล้องเอามาบด เอาข้าวกล้องมาบดให้เป็น แป้ง แล้วเอาน้ำมาพรม เพราะภิกษุทำอาหารให้สุกเองไม่ได้ ภิกษุทำอาหารให้สุกเป็น อบาคิ ได้อย่างไรมาต้องฉันอย่างนั้น ทนเอา.. ไข้ไป.. นี่กรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าก็มี ถึงขนาดว่าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดาของเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ในธรรมนะ “ถ้าพวกเราประพฤติปฏิบัติ แล้วโดนแรงเสียดสีกับสังคมโลก ให้นึกถึงเรา” เพราะ! คนที่โดนกระทบกระเทือนใน สังคมโลก ไม่มีใคร โดนแรงเท่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเป็นศาสดา เป็นผู้ บุกเบิก เจ้าลัทธิต่างๆ เขาพยายามต่อต้าน เขาพยายามทำร้ายอยู่ มันมีทั้งนั้นนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้บอกเลย ถ้ามันมีแรงเสียดสี แรงต้านทาน เราประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน เราใช้ชีวิตก็เหมือนกัน ชีวิตของเรามันก็มีลุ่มๆ ดอนๆ แต่ลุ่มๆ ดอนๆ เราก็ต้องอยู่ในศีลธรรมของเรา ทำแต่ความดีของเรา “ความดีคือความดีความชั่วคือความชั่ว” สิ่งที่เกิดขึ้นมันเป็นผล เป็นวิบาก

สิ่งที่ เป็นวิบากเห็นใหม่ ในการประพฤติปฏิบัติมันจะมีวิบาก มันจะมีผลของมันขนาดไหน ให้มันเป็นไป แต่เราปฏิบัติของเราให้เป็นปัจจุบัน ปัจจุบันนะ เพราะสิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติเนี่ย มันมีคุณค่าเหนือทุกๆ อย่าง

อริยทรัพย์.. ทรัพย์ภายใน.. คุณิ เวลาประพฤติปฏิบัติอยู่ในป่าในเขา ถ้าจิตมันสงบนี้เทวดาเขาปกป้องเลย ยิ่งวิปัสสนา เทวดาจะมาคุ้มครองดูแลเลย คุ้มครองดูแลเพื่ออะไร เพราะเพื่อเขาจะได้บุญกุศลกับเราไง ยิ่งประพฤติปฏิบัติไปแล้วนะ ถ้าถึงที่สุดนะ เราแสดงธรรม การแสดงธรรมมันสะท้อนกันไปหมดนะ เขาได้ผลประโยชน์ตรงนั้นด้วย

นี่สิ่งที่มันจะทำขึ้นมา มันถึงต้องมีสติสัมปชัญญะ แล้วไม่ต้องไปน้อยเนื้อต่ำใจ สิ่งที่เป็นปัจจุบัน มันเกิดกับเราก็คือเราทำมา สิ่งที่เราทำมาแล้วเราจะไปน้อยเนื้อต่ำใจ มันเป็นจริง เป็นนิรันดร์นะ แล้ววิปัสสนาไปเป็นสติ เป็นมหาสติ เราจะเห็นความเปลี่ยนแปลงเห็นแต่ละระดับนะ มันจะลึกซึ้งเข้าไป จะไปพบกับใคร ถ้าพบกับครูบาอาจารย์ ปริญญาครูบาอาจารย์ ท่านจะเข้าใจกับเรา แล้วพูดกันรู้เรื่อง

แต่ถ้าไปพบกับคนอื่นนะ มันก็ตัวการตัวแทนนั้นไง พูดยกับคนอื่นเขาเป็นตัวแทนทั้งหมด เขาก็พูดโดยตัวแทน มันเป็นวิทยาศาสตร์ “เป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น” พอเราพูดไป มันเหมือนกับเราไม่สมประกอบเลยนะ แต่ถ้าเป็นความจริงถึงความจริงกับเรา เราถึงไม่ต้องไปตกใจ วิตกกังวลจากสังคม

การกระทำของเราเนี่ย สังคมนะมันเป็นเรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องหยาบๆ สังคมนี่หยาบมาก แต่อาศัยกันอยู่ เพราะ! สังคมถ้าไม่มีศีลธรรมจริยธรรม มันจะเดือดร้อนไปมากกว่านี้ ในเมื่อสังคมมีศีลธรรมจริยธรรม สังคมสงบร่มเย็น สมณะ ชี พราหมณ์ มีโอกาสประพฤติปฏิบัติเห็นใหม่ เราเป็นสมณะ ชี พราหมณ์ เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถ้าสังคมร่มเย็นเป็นสุข เราจะมีโอกาสประพฤติปฏิบัติ เราจะไม่ได้ติดเสียสังคม

ในสังคัมร่เย็นเป็นสุข เราก็ประพฤติปฏิบัติ ในเมื่อเราประพฤติปฏิบัติแล้ว เราจะเอาสังคัมเป็นใหญ่ หรือเอาธรรมะเป็นใหญ่ละ เอาโลกใหญ่ หรือเอาธรรมะเป็นใหญ่ ถ้าเอาธรรมะเป็นใหญ่ เห็นใหม่ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนว่าอย่างไร ในเมื่อเราจะประพฤติปฏิบัติ เราต้องเอาสิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางบรรทัดฐานไว้ แล้วบังคับเรา

เพราะเราจะเข้าหาจุดเป้าหมายของธรรม เราจะเข้าหาเป้าหมายจุดของธรรมแล้ว เราต้องมีศีล เราต้องมีการบังคับตน เห็นใหม่ “ผู้ปฏิบัติทุกคนจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร” ...ล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ฟังสิ! “ความเพียร” ที่นี้ความเพียรของเรา เริ่มต้นความเพียรของเราน่ะมันก็มีลุ่มๆ ดอนๆ ความเพียรของเรานั้นก็มีสูงมีต่ำ ความเพียรของเรา ก็มีผิดมีพลาด มีมีจฉา มีสัมมาเห็นใหม่

อย่างนี้เราต้องคัดเลือกเอา เราคัดเลือกบ่อยๆ ครั้ง บ่อยครั้งเข้า มันจะเข้าหาความถูกต้องได้ ถ้าความถูกต้อง.. ทุกคน เวลามันผิด เราก็เอามาเป็นคติตัวอย่างของเรา เวลา มันถูกขึ้นมาเราก็จำไว้ เราวางใจอย่างไร เราทำอย่างไรมันถึงเป็นอย่างนี้ มันถึงเป็นสติ แล้วมหาสติกับสติมันต่างกันอย่างไร เห็นชัดเจนมากนะ

สติ เห็นใหม่ สติสัมปชัญญะ สติของเราที่ใคร่ครวญขึ้นมา มันปล่อยางเข้าเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป แล้วทำไมมันจับไม่ได้ละ มันจับไม่ได้ เพราะสิ่งที่ค้อยกว่า สิ่งทีกิเลส มันละเอียดกว่า เราเอาเครื่องมือที่ค้อยกว่าไปจับสิ่งที่.. นี่เห็นใหม่ ตัวแทนตัวการที่มันค้อยกว่า มันเข้ากันไม่ได้ มันจะไปจับกันได้อย่างไร

เราถึงต้องตั้งสติขึ้นไป พอตั้งสติขึ้นไป มันจะเป็นมหาสติ พอเป็นมหาสติขึ้นมา สติมันมีกำลังขึ้นมา มันยับยั้งได้หมด สติยับยั้งเรื่องความคิด เรื่องสิ่งที่มันโถมใส่ใจได้ มันยับยั้งได้ แล้วมันวิปัสสนาไป จนสติปัญญาารวมไปเป็นมรรคญาณทำลายเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป

พอเราตั้งสติขึ้นไป มันจะเป็นมหาสติ พอมหาสติ เห็นใหม่ มหาสติ-มหาปัญญา มันไปจับสิ่งที่ละเอียดในหัวใจ สิ่งที่ว่า เป็นกามราคะ กามราคะมันเกิดมาจากไหน คนตาย มันจะมีความรู้สึกกันได้อย่างไร มันต้องคนเป็นไซ้ใหม่ แล้วคนเป็น อะไรมันถึงเป็นคนเป็นละ

เพราะคนเป็นมันมีจิตวิญญาณไข่มุขใหม่ ถ้าคนเป็นมีจิตวิญญาณ เพราะมันเกิดมาจากใจทั้งนั้นละ ถ้ามันเกิดจากใจ มันจับเข้าไป มันเห็น โอ้โฮ สิ่งที่เป็นความว่าง ว่าว่างๆ มันไม่มีสิ่งใดเลยนี้ มันชุกอยู่ที่นี้เอง พอจับได้ สิ่งที่จับได้เหมือนเชื้อโรค เราไม่รู้ว่าเราเป็นโรคร้าย เราก็กังมือนอกกมูมิใจอยู่นะ ถ้าเรารู้ว่าเป็นโรคร้ายขึ้นมาที่เราตกใจ เราพยายามจะรักษา เราพยายามจะแก้ไขของเรา

นี่ก็เหมือนกัน จิตถ้าเข้าไปเห็นกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะมันเป็นโธมะ! มันเป็นเรื่องที่ทำให้เราเวียนตายเวียนเกิดในกามภพ ที่นี้กามภพ ตัวจิตนี้มันจะชำระล้างอย่างไร ถ้ามันจะชำระล้างขึ้นมา พอจิตมันจับได้นี้ มันใช้ปัญญา แล้วปัญญาอย่างนี้มันเป็นมหาปัญญา ..มหาปัญญามันเทียบเคียงกับใจได้อย่างไร มันละเอียดอ่อนลึกซึ้งเข้ามา นี้! ปัญญามันเกิด

พอมันเกิดขึ้นมามันแยกแยะ พอแยกแยะมันก็ปล่อย พอมันปล่อยกิเลสมันก็ซ้อน ซ้อนว่าสิ่งที่ปล่อยนี้มันเป็นพระอรหันต์ นี้กิเลสมันจะสอดแทรกตลอดเวลา การกระทำของเรานี้ สิ่งที่ประพฤติกปฏิบัติ สิ่งที่มันไม่สมประโยชน์กับเรา หรือมันทำแล้วไม่ได้ผล ก็เพราะกิเลสมันเข้ามาสอดแทรกตลอดเวลา

คำว่าสอดแทรกตลอดเวลา มันก็ต้องมีสติ มันต้องมีการทดสอบ มีสติว่าถ้ามันปล่อยวาง มันมีเหตุผลอะไรปล่อยวาง เหตุผลอะไรที่กิเลสมันตายไปมันมีอะไรตายไปแล้วมันมีอะไรตายไป ชีวิตประจำวันของเราเห็นไหม ออกบิณฑบาต ออกคูสัจคมโลก เทียบเคียงสิ ใจมันฟู ใจมันแฟบไปกับเขาไหม

สิ่งที่กระทบกระเทือนใจขึ้นมา มันพอใจไหม ถ้าเราจะกดไว้ด้วยสติ มันก็ไม่กระเพื่อม ไม่เป็นอะไร ทดสอบบ่อยครั้งเข้า มันต้องมี “ของที่มีอยู่นะมันต้องแสดงตัว” กิเลสในหัวใจถ้ามันยังมีอยู่มันต้องแสดงตัว มันจะปล่อยวางขนาดไหน กิเลสมันฉลาดกว่าเรานะ ถึงเวลาถ้าเราตั้งสติ เรามีความเพียร เรามีกำลังของเรา กิเลสมันนอนนิ่ง มันหลับ มีความสุข แล้วก็ว่าว่างๆ หาไม่เจอหรอก

คนเราเจ็บไข้ได้ป่วยกินของแสลงนี้โรคมันจะเกิด โรคมันจะแสดงตัว นี่ก็เหมือนกัน พอเราว่าเราชะล่าใจ ปล่อย.. เดียวมันมีสิ่งใดที่กระทบกระเทือนใจ สิ่งที่ยังพอใจ มันแสดงตัว มันมีอยู่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า การผิดพลาดในการใช้ปัญญา ใหม่ๆ ที่เราใช้

ปัญญาว่าจะไปฆ่ากิเลสนี้ กิเลสมันยังสามารถเอาปัญญาที่เราว่าจะฆ่ากิเลส มาทำลายความเพียรของเราได้ มาทำลายจุดมุ่งหมายที่เราจะฆ่ามันได้

สิ่งนี้มันเกิด เวลามันเกิดมันเกิดกับใจเรานะ ถ้ามันยังไม่มีสติสัมปชัญญะ เห็นอาการแบบนี้มันจะไม่เข้าใจ มันจะไม่เข้าใจหรอก พอไม่เข้าใจนี่เราจะเป็นคนที่ทำแบบคนไม่มีสติ ทำแบบสุกเอาเผากิน มันจะสุกเอาเผากิน ยอมรับแล้วเชื่อกิเลส มันให้เหตุให้ผล แล้วเชื่อไป ถ้าเชื่อไปแล้วนี่เดี๋ยวมันก็เสื่อม มันจะต้องเสื่อมเป็นธรรมดาเห็นไหม “สัพเพ ชัมมา อนัตตา” สภาวะธรรมมันเป็นอนัตตา ปัญญาเราคิดได้ บางที่เราคิดได้เรามีปัญญาขึ้นมา เราซาบซึ้งมาก เราคิดว่าเราจะรู้ตลอดไป

แล้วเวลามันเสื่อมไป ทำไมเหตุผลที่ว่าเรารู้ตลอดไป ทำไมเราทอดยถะ ทำไมเรามีทุกข์ล่ะ เวลามันเสื่อม สัพเพ ชัมมา อนัตตา เราถึงต้องใช้ปัญญาบ่อยครั้งเข้า ใคร่ครวญบ่อยครั้งเข้า ต้องใช้ปัญญาใคร่ครวญ โดยมีสติ โดยมีสมาธิ เป็นพื้นฐาน ถ้าไม่มีสมาธิเป็นพื้นฐาน มันจะเป็นสัญญาทันที เป็นสัญญา เป็นสังขาร มันก็เป็นตัวแทนทันที

แต่ถ้ามันมีสมาธิขึ้นมา เพราะสมาธิมันเป็นตัวการ พอมีสมาธิขึ้นมา ปัญญาที่เกิดขึ้นมา มันก็จะไปมรรคทันที แล้วมันจะลองผิดลองถูก สิ่งทดลองผิดลองถูก คุณิ เกสา โลมา นขา ทันดา ตโจ เป็นได้ทั้งสมณะ เป็นได้ทั้งวิปัสสนา เวลาสมาธิมันอ่อนไป ก็ใช้ปัญญาใคร่ครวญมัน ให้มันฝึกฝนขึ้นมา ให้ฐานมันเข้าขึ้นมา มันถึงเป็นมหาสติ มหาปัญญา

มหาสติ มันต้องมีมหาสมาธิด้วย มหาสมาธิมันละเอียดขึ้นมา มันใคร่ครวญเข้าไปบ่อยครั้งเข้า ถ้าบ่อยครั้งเข้ามันจะชำนาญขึ้น พอชำนาญขึ้นมันจะมีกำลังมากขึ้น มันจะปล่อยวาง พอปล่อยวางปั๊บ มันก็ว่า “น่าจะเป็น.. น่าจะเป็นตลอดไป” ถ้าเราไม่เชื่อ เราพิจารณาไปซ้ำๆ เราหาเหตุผลเทียบเคียงไปถึงที่สุดนะ มันจะเข้าไปถึงตัวใจ เห็นไหม ตัวการ-ตัวแทน ทำลายตัวการทั้งหมด ครึ้นๆ ไปเลยนะ

แล้วใช้ปัญญาใคร่ครวญเข้าไปบ่อยครั้งจนว่างหมด นี่ไง ในเมื่อ “จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส” คำว่าจิตเดิมแท้นี้ผ่องใส มันผ่องใสนี้มันผ่องใสมันว่างหมดเลย... แล้วว่างแล้วใครรู้ว่าว่างล่ะ ว่างแล้วใครเป็นคนรับรู้ผิดชอบตัวนี้ล่ะ ความรับรู้ผิดชอบตัวนั้น เห็นไหม

นี่ไงถ้าพลิกฟ้าคว่ำดินจะเป็นตัวธรรม เพราะตัวธรรม ตัวแทนหรือตัวการ มันมีเหตุมีผล มีดีและชั่ว มันเป็นของคู่ นี่!สิ่งนี้เป็นของคู่ ในเมื่อมีมืดมีสว่าง มีสุขมีทุกข์ มีดีมีชั่ว มันเป็นของคู่หมดเลย พอมันถึงที่สุดแล้ว มันเป็นพลังงานเฉยๆ พลังงานที่ว่าถ้ายังไม่ถึง ไม่ได้พลิกฟ้าคว่ำดินนะ มันก็ว่างของมัน..

“ว่างคู่กับไม่ว่าง” นี่ความทุกข์อันละเอียดนะ ความทุกข์ของพระอนาคา พระอนาคาต้องการให้คนยอมรับ เพราะอะไร เพราะมันมีรูปราคะ อรูปปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา สังโยชน์เบื้องบน พระอนาคาตัดได้คือ กามราคะ ปฏิมะ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิ้นพทปรามาส นี่พระอนาคาตัดสังโยชน์ไป ๕ ตัว แต่สังโยชน์ที่มันละเอียด รูปราคะ อรูปปราคะ ฌานสมาบัติเห็นใหม่ รูปราคะ มันเป็นสมาธิที่เป็นรูป อรูปปราคะสมาธิที่ไม่ใช่รูป

ในตัวจิตมันว่างอยู่ “จิตเดิมแท้ฟ่องใส” มันเป็นกามราคะ มันเป็นปฏิมะ อรูปปราคะ มานะ อุทธัจจะ มานะสิ มานะมันละเอียดอ่อนมาก นี่คนที่สำคัญตนว่าตนเองมีสถานะ ว่าตนเองเหนือกว่าเขา ตีกว่าเขา นี่ไง ก็เลสของพระอนาคาละเอียดอ่อนมาก ต้องการให้เขายอมรับ ต้องการให้เขาเห็นว่าดี ต้องการหมด ต้องการทั้งนั้น แต่มันเป็นความคิดละเอียด อยู่ภายใน

อุทธัจจะ เวลาขยับก็เป็นอุทธัจจะ ทันทิ อวิชชา อวิชชาคือยังไม่รู้ตัวมันเอง แต่มันละเอียดๆ มันถึงเป็นอวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺญาณ เห็นใหม่ วิญญฺญาณในปฏิจฺจสมุปบาท กับวิญญฺญาณในขันธ ๕ วิญญฺญาณปฏิจฺจสมุปบาท มันเป็นวิญญฺญาณอันละเอียด ปัญญาก็ปัญญา มันมีอวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺญาณ มานะ มันมีสัมผัส มันเป็นสิ่งนี้มันถึงมีสิ่งนี้ มันเป็นปัจจัยการในอันเดียวกัน เห็นใหม่

แล้วปัญญาก็ครวญเข้าไป มันเป็นอรหัตตมรรค สิ่งที่เป็นอรหัตถึงจะเข้าไปจับตรงนี้ได้ มันอาศัยอวิชชา มันเฉา เดี่ยวสุขเดี่ยวทุกข์ มันเป็นตัวมันเอง แต่ถ้าพูดถึงว่าถ้าปัญญายังจับไม่ได้ มันจะไม่เห็น จะไม่เห็นเพราะอะไร เพราะมันว่าง ตัวก็ว่าง ทุกอย่างก็ว่าง ใส ว่างหมด เลย แต่ถ้าไปจับได้ สิ่งทีละเอียดจะละเอียดขนาดไหน ตัวธรรมนี้สำคัญ สิ่งที่เป็นตัวธรรมนะ..

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ถึงวางธรรมไว้ให้พวกเราก้าวเดิน แต่ถ้าเรามีตัวจิต ตัวจิตที่ถูกอวิชชาครอบงำไว้ มันก็เป็นตัวการ เพราะมันเกิดมันตาย มัน เป็นของคู่ แต่พอมันไปถึงตัวมันเอง จับตัวมันเองได้ แล้วต้องใช้หรือหัดตมรรคใคร่ครวญ ของมัน ถึงที่สุดแล้ว พอมันทำลายหมด นี่ไง อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิง สฺสูติ

คนที่ไม่ประพฤติปฏิบัติ “เราจะเข้านิพพาน.. จะเอาจิตเข้านิพพาน..” มันจะเข้าไป ได้อย่างไร เพราะมันว่างอยู่มันก็เข้าใจว่ามันเป็นนิพพาน แต่มันมีมันอยู่ มันขวางอยู่ แต่ ถ้ามันทำลายแล้ว อะไรเป็นนิพพาน ตัวจิตเป็นผู้นิพพานซะเอง ไม่มีสิ่งใดเลย ตัวจิตเป็น นิพพาน.. นิพพานคือสิ้นไปจากกิเลส สิ้นไป สูญไปจากกิเลส

แต่ตัวมันเป็นตัวธรรม ตัวธรรมแท้ๆ ตัวธรรมเป็นหนึ่งเดียว “เอโกธัมโม” ธรรม หนึ่งเดียวไม่มีสอง ไม่มีมีดไม่มีสว่าน ไม่มีสิ่งใดๆ เลย แต่มันรับรู้หมดนะ มันรู้สรรพสิ่ง หมดเลย ตัวธรรมเห็นไหม ธรรมชาติ สิ่งที่เป็นธรรมชาติ ธรรมแท้ๆ ที่องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ธรรมะมีอยู่ ธรรมะมีอยู่” เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมณโคตมนี้เป็นองค์ที่ ๔ ในกัปนี้ แล้ว พระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้มาละ สาวกต่างๆ ที่ตรัสรู้มามันอยู่ที่ไหน นี่ไงตัวธรรม ตัวธรรมมีอยู่ แต่ของเราเป็นตัวจิต ตัวจิตที่โดนอวิชชาครอบงำไว้ นี่เราถึงประพฤติปฏิบัติกัน เราจะสุข เอาเผากินใจ เวลาปฏิบัติขึ้นมาโดยตัวการ เราก็ว่าเป็นเราหมด ทุกอย่างเข้าใจธรรมะหมด มันเป็นสุขตมยปัญญาละ ปัญญาจากการศึกษา ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า

ถ้าประพฤติปฏิบัติไปมันจะเกิดจินตมยปัญญา แล้วเกิดภาวนามยปัญญา ถ้าเกิด ภาวนามยปัญญามันจะเป็นโลกุตตรธรรม ถ้าเป็นโลกียปัญญา สุตมยปัญญา จินตมย ปัญญา มันจะเป็นโลกียปัญญา เป็นโลก โลกคือโลกทัศน์ โลกคือความรู้สึก โลกคือหัวใจ เรา หัวใจเป็นโลก มันถึงเกิดในโลกนี้ไง มันถึงเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็น พรหม

แต่เพราะตัวธรรม ตัวธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาชำระล้าง ถ้าเราทำบุญกุศล เราเป็นบริษัท ๔ ศีลธรรม จริยธรรม เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ ผู้ที่เข้ามา มี

ศรัทธาความเชื่อแล้วทำบุญกุศล เขาก็ได้บุญกุศลของเขาไป มันก็เกิดเวียนในวัฏฏะเพราะอะไร เพราะเป็นอามิสบูชา

แล้วถ้าเราปฏิบัติบูชาละ เราปฏิบัติบูชา เราเอาร่างกายนั่งสมาธิ เราเอาร่างกายถวายของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย เพราะ “กิริยาวัตถุ” เห็นไหม เราเอาร่างกายถวายของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วถ้ามันยังสงบเข้ามา เราจะได้อุปฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือใจเราสงบ พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทโธผู้รู้ พุทธะคือหัวใจ

สิ่งที่หัวใจ ความรู้ นี่ใจตัวธรรม มันถึงจะประพุดิปฏิบัติได้ จิตตภาวนา เอาจิตเรากาวนา เราความรู้สึกเรากาวนา เอาความรู้สึกเรานี้ “จิตแก่จิต” เอาความรู้สึกแก่ความรู้สึก ปัญญา มันเกิดขึ้นมาอย่างนี้ มันจะเข้ามาทำลายกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป สิ่งที่ทำลายกิเลสเป็นชั้นเป็นตอน เราจะรู้แจ้ง เราจะเห็นของเรา เราจะเข้าใจของเรา

ในการประพุดิปฏิบัติของเรา เราถึงให้ทำเป็นข้อเท็จจริง อย่าทำเป็นอุตสาหกรรม เดี่ยวนี้ปฏิบัติธรรมนะ เริ่มต้นมีความเชื่อถือเป็นอุตสาหกรรม มันจะบีมออกมาให้ได้อย่างนั้นเลย มันเป็นกิริยาภายนอก มันเป็นเรื่องโลก เรื่องโลกเห็นไหม คุณใช้เวลาประพุดิปฏิบัติขึ้นไป.. มรรคหยาบ-มรรคละเอียด

ถ้าเป็นมรรคหยาบๆ มันก็แก้ไขด้วยกิเลสหยาบๆ แล้วถ้าเอามรรคหยาบจะไปแก้มรรคละเอียด มันทำกันไม่ได้ มันทำไม่ได้หรอก มรรค ๔ ผล ๔ โสคาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค ทำไมมันถึงเป็นมรรค ๔ ผล ๔ มรรคแต่ละมรรคไม่เหมือนกันนะ หยาบละเอียดต่างกัน

นี่การประพุดิปฏิบัติก็เหมือนกัน แล้วสิ่งที่เราปฏิบัติเป็นโลกๆ มันเป็นเรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องของตัวแทนทั้งหมดเลย มันเป็นเรื่องของความคิด เรื่องของเงา อาการของใจ ไม่ใช่ใจ เพราะความคิด ความคิดนี่ชั้น ๕ มันไม่ใช่ใจ “จิต” ชั้น ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ชั้น ๕ พอจิตสงบเข้าไป ความคิดไปอยู่ไหนละ.. ความคิดไปอยู่ไหน เนี่ยตัวการพอตัวการขึ้นมา มันเกิดปัญญาขึ้นมา ตัวการมันถึงจะชำระตัวมันเอง

ถ้าตัวการชำระตัวมันเอง มันต้องให้เป็นตามข้อเท็จจริงของใจดวงนั้น ของใจดวงนั้นไม่ใช่ว่าเป็นโลกคือระเบียบ รูปแบบของการปฏิบัติต้องเป็นอย่างนี้ มันดึงใจนี้ออกมาเป็นตัวแทนหมด นี่ถ้าเราให้มันเป็นตัวแทนหมด แล้วถ้ามันไม่ตรงกับจริต ไม่ตรงกับนิสัย มันก็อยู่ตรงตัวการนั้นตลอดไป อยู่ตรงตัวการนั้น แต่เข้าใจว่าเป็นธรรม เพราะมันสว่าง สบาย.. สบายเพราะอะไร สบายเพราะเราศึกษาธรรม ใจอยู่กับธรรมไง

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนร่มเงา เหมือนร่มไม้ เราอยู่ใต้ร่มไม้มันก็ร่มเย็น เพราะนี่เป็นศาสนาพุทธ พุทธศาสนาเห็นใหม่ ศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราอยู่ในศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็อยู่ในร่มเงาของธรรม พออยู่ในร่มเงาของธรรม อยู่โคนไม้ โคนไม้กับเราเป็นอันเดียวกันใหม่ มีต้นไม้อยู่เราอยู่ใต้ร่มเงา เราก็มีความร่มเย็น แล้วร่มไม้กับเราจะอยู่ตลอดไปได้ไหม ใจเราจะมี ความร่มเย็น จะมีความเชื่อมั่นในศาสนาตลอดไปไหม มันก็มีกิเลส มีความต้องการของใจใช้ใหม่

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา ให้มันเป็นความจริงขึ้นมา มันเป็นตัวการขึ้นมา มันเป็นธรรมของเราละ เราร่มเย็นเป็นสุขในหัวใจ เราไม่ต้องอาศัยต้นไม้ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นใหม่ “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามเรา เหมือนกอดเราไว้ก็ไม่ใช่ลูกศิษย์เรา ผู้ใดอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศ อยู่ถึงไกลขนาดไหน ปฏิบัติเหมือนเรา เหมือนอยู่กับเรา” แล้ว “ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นตถาคต”

ถ้าปฏิบัติธรรมขึ้นไป ใจมันเป็นธรรมขึ้นมา มันไม่ต้องมาอาศัยร่มเงาของใคร ตัวเราเองเป็นธรรมเสียเอง นี่ตัวธรรม ! ตัวธรรมก็ตัวจิต จิตที่มันมีอยู่นี้เราใคร่ครวญได้ เราแก้ไขได้ มันจะเป็นตัวธรรมขึ้นมา เพราะตัวธรรมขึ้นมามันเป็นธรรม นี่ใจตัวแทน ตัวการตัวธรรม มันเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่รู้จริงเห็นจริง มันจะละเอียดลึกซึ้งเข้ามาเป็นชั้นเป็นตอน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ปรรณนามารือสัตว์ชั้นสัตว์ ปรรณนามาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างสมบุญญานิการมมหาศาลเลย เตรียมความพร้อมมา พระโพธิสัตว์เตรียมความพร้อมมา จะมารือสัตว์ชั้นสัตว์ ตรัสรู้

ธรรมขึ้นมา ไอ้โห เพราะความคาดหมายว่าจะรู้สัตว์ชั้นสัตว์ คิดว่าธรรม เพราะเราไปคิดด้วยตัวการไขใหม่ ก็คิดว่ามันจะเป็นวิทยาศาสตร์ คิดว่าทำได้

แต่พอจริงๆ ขึ้นมาแล้ว มันต้องเป็นการประพฤติปฏิบัติของบุคคลคนนั้น มันจะเป็นธรรมของบุคคลคนๆ นั้น มันต้องทำจริงขึ้นมา องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ถึงบอกว่า “เราเป็นผู้ชี้ทาง เราเป็นคนบอกทาง พวกเธอจะต้องเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติ ต้องก้าวเดินไปจนถึงที่สุดแล้วจะเป็นตัวธรรม” เอวัง